657
N28g

GOUDEN JUBILEUM

van de

Nederlandsche Broederschap

van

Accountants

1909-1959

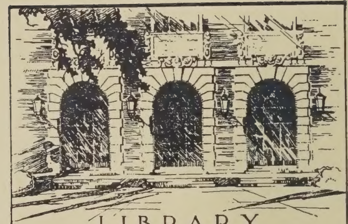

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

657
N28g

Return this book on or before the
Latest Date stamped below.

University of Illinois Library

NOV -5 1962

L161—H41

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/goudenjulileum1900nede

GOUDEN JUBILEUM

van de

Nederlandsche Broederschap

van

Accountants

1909-1959

657
N 28g

Ter herdenking van het vijftigjarig bestaan van de Nederlandsche Broederschap van Accountants, welke werd opgericht op 28 augustus 1909, werd op 26 september 1959 een feestelijke bijeenkomst voor leden en genodigden belegd in het Amstelhotel te Amsterdam.

De herdenkingsrede, handelende over: Tien jaren accountantsberoep, werd uitgesproken door de voorzitter.

Verschillende toespraken werden gehouden, welke in deze publikatie zijn opgenomen.

Het behaagde H. M. de Koningin om de voorzitter, mr. dr. H. D. M. Knol, te bevorderen tot officier in de orde van Oranje Nassau.

Prof. dr. F. de Roos, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, hield een referaat over het onderwerp: Grenzen der monetaire politiek, welk referaat eveneens in deze publikatie is opgenomen.

TIEN JAREN ACCOUNTANTSBEROEP

DOOR
MR. DR. H. D. M. KNOL

1. Inleiding

Bij de herdenking van het 50-jarig bestaan van de Broederschap voelen wij de wenselijkheid bepaalde feiten en gebeurtenissen die zich in deze halve eeuw hebben voorgedaan, zij het zeer beknopt, de revue te laten passeren.
Wij geven gehoor aan die wenselijkheid, omdat een achteloos voorbijgaan aan alles wat zich in die periode afspeelde, zou getuigen van ondankbaarheid.
Zeker geldt dit, indien de jubilaris niet een individu, maar een organisatie betreft.
Moet eerstgenoemde voor zichzelf uitmaken of een bepaald feit door hem zal worden herdacht, het bestuur van een organisatie heeft, indien de vereniging een plaats in het maatschappelijk verkeer inneemt, in dezen een plicht.
De plicht om, naast het min of meer feestelijk herdenken van het 50-jarig bestaan, van dankbaarheid te getuigen jegens hen, die in het verleden zoveel voor de organisatie hebben gepresteerd.
Een andere reden om zulk een feit niet onopgemerkt te laten voorbijgaan is, dat daardoor de gelegenheid ontstaat om na te gaan hoe de positie van de organisatie zich tot heden in het maatschappelijk verkeer heeft ontwikkeld. Wanneer de vereniging tevens beroepsorganisatie is, speciaal één van een betrekkelijk jong beroep met wetenschappelijke inslag, zal er mede aanleiding zijn de ontwikkeling van dit beroep in de beschouwing te betrekken. Wij zullen ons daarbij in hoofdzaak bepalen tot de laatste tien jaren.

De voornaamste gebeurtenissen van de eerste veertig jaren van het bestaan van de Broederschap zijn bij de herdenking in 1949 in het licht gesteld.[1]) Slechts enige punten uit deze periode stippen wij aan. Doch eerst een opmerking over de naam van onze organisatie: Broederschap. De oprichters hebben indertijd ongetwijfeld de bedoeling gehad een meer ideële inslag, ook in de naam van de organisatie, tot uitdrukking te brengen. In 1949 hebben wij deze intentie nader uiteengezet.
Zij heeft echter nimmer afbreuk gedaan aan de regels, van de oprichting af door het bestuur van de vereniging ten aanzien van de leden in acht genomen: 1. strenge toelatingseisen; 2. stringente handhaving van disciplinaire maatregelen.
Waren de eisen voor de toelating van het begin af, gelet op de toen bestaande toestanden, reeds streng, betrekkelijk kort na de oprichting (1917) is overgegaan tot de instelling van het examen tot het verkrijgen van het diploma van de Broederschap. Van dit tijdstip af was het niet meer mogelijk als lid van de vereniging toe te treden, zonder het accountantsdiploma van de Broederschap, of een diploma minstens daaraan gelijkstaand, in bezit te hebben. Mede daardoor wijzigde zich onze organisatie en wel in die geest, dat zij meer dan voorheen een besloten karakter kreeg. Al spoedig vormden de gediplomeerde leden een macht. Dit bleek onder meer in 1931. Een voorstel namelijk van de bestuurders om tot fusie met een andere organisatie over te gaan werd door het optreden van een groep van gediplomeerden, jonge leden, na heftige discussie, met beslistheid verworpen. Deze groep stelde zich op het standpunt dat alleen zij als lid konden worden toegelaten, die het accountantsdiploma bezaten. Sterker, indien een van de oudere leden op de een of andere wijze het lidmaatschap zou verliezen, kon hij volgens deze leden niet meer worden toegelaten, tenzij hij eerst het examen ter verkrijging van het diploma van de vereniging zou hebben afgelegd.
Vanzelfsprekend passen de examens zich bij voortduring aan bij de eisen van het maatschappelijk verkeer. Vooral het slotexamen levert niet zelden voor de kandidaten grote moeilijkheden op.
De vereniging bestaat heden, op een heel enkele uitzondering na, uit gediplomeerde leden. Bovendien betreft de uitzondering alleen die leden, die thans een hoge leeftijd hebben bereikt.

---

[1]) Een excerpt uit de toespraak, gehouden ter gelegenheid van de herdenking van het veertigjarig bestaan is opgenomen op pagina 22.

2. Wettelijke regeling van het beroep

Eén van de voor ons beroep belangrijkste feiten, welke in het afgelopen tijdvak plaatshadden, is geweest de bij beschikking van 5 april 1954 door de Staatssecretaris van Economische Zaken ingestelde commissie, die tot taak had advies uit te brengen over de vraag:
1e. of een wettelijke regeling van het accountantswezen gewenst is;
2e. zo ja, welke inhoud aan zodanige regeling ware te geven.
Deze commissie, onder voorzitterschap van prof. mr. W. C. L. van der Grinten, bracht op 31 mei 1956 haar rapport uit.

Dit rapport bevatte:

1. een ontwerp van wet;
2. de memorie van toelichting daarop;
3. een ontwerp voor een bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen regeling betreffende het accountantsexamen;
4. een ontwerp van een door de Minister van Economische Zaken vast te stellen voorlopige regeling betreffende de beroepsuitoefening door de registeraccountants;
5. een toelichting op de sub 4 genoemde regeling.

In het kort gezegd komen de voorstellen van de commissie op het volgende neer. De daarin ontworpen wet voorziet in de instelling van een *orde van registeraccountants*, een publiekrechtelijk lichaam van beroepsgenoten. Deze orde zal alle accountants omvatten, die ingeschreven zijn in een eveneens volgens het voorstel in te stellen *accountantsregister*. Alleen de in het register ingeschreven accountants mogen de onderscheidende titel *registeraccountant* voeren. Zoals uit het ontwerp blijkt, kan de orde voor haar leden bindende regels omtrent de bedrijfsuitoefening stellen. Vanzelfsprekend zijn de leden onderworpen aan een tuchtrechtelijk toezicht.
Volgens het ontwerp zal de orde van registeraccountants medewerking verlenen aan een ten minste eenmaal per jaar af te nemen accountantsexamen.
Uiteraard zijn bij een wet, welke een materie als de onderhavige regelt, de overgangsbepalingen van grote betekenis. Het ontwerp geeft hieromtrent de volgende regeling: In het accountantsregister worden ingeschreven degenen, die een academisch accountants-

examen hebben afgelegd, of vóór het tijdstip, waarop voor het eerst het met medewerking van de orde te houden examen wordt afgenomen, een ander Nederlands accountantsexamen hebben afgelegd, dat voldoende vakbekwaamheid waarborgt. Verder blijft de titel van accountant vrij.

Een teken des tijds is, dat de regeling een publiekrechtelijk karakter draagt. Wel zal de vereniging van registeraccountants, indien het concept-ontwerp tot wet zal worden verheven, een grote zelfstandigheid verkrijgen, maar de overheid houdt in vele gevallen het laatste woord. Het behoeft geen betoog dat het rapport rekening houdt met wat in het maatschappelijk verkeer is gegroeid, meer in het bijzonder met de hoge eisen, welke thans aan het beroep dienen te worden gesteld.

Vanzelfsprekend is over het rapport in de kringen van hen, die belang hebben bij de wettelijke regeling, heel wat geschreven en vergaderd. Bij een regeling als de onderhavige, is het uiteraard bijzonder moeilijk om het velen, laat staan allen, die daarbij geïnteresseerd zijn, naar de zin te maken. Vast staat echter, dat alleen zij, die met grote opofferingen het accountantsdiploma behaalden, beschermd dienen te worden. Maar zulk een diploma zal onzes inziens alleen kunnen worden erkend, als het is verkregen op grond van een examen waarbij bepaalde eisen in acht zijn genomen. Deze zijn:

1e. het examen moet serieus zijn ingericht en afgenomen;

2e. de eisen aan het examen gesteld moeten in overeenstemming zijn met de normen, waaraan de accountancy behoort te voldoen.

Een vereniging, die bij voortduring haar examens heeft ingericht volgens een goed omschreven examenprogramma, deze heeft afgenomen in een stipte handhaving daarvan, onder leiding van deskundige, deels buiten de organisatie staande, examinatoren, onder toezicht van een orgaan buiten de vereniging staand, die haar opgaven voortdurend heeft gepubliceerd en de mondelinge examens in het openbaar heeft afgenomen, kan geacht worden op serieuze wijze haar examens te hebben ingericht. De Broederschap heeft bij voortduring bovengenoemde voorwaarden in acht genomen.

Een punt, waarover ook verschil van mening is ontstaan, is, of de titel van accountant verder moet worden vrijgelaten. Ofschoon

de commissie dit punt bevestigend heeft beantwoord - het doet er in dit verband weinig toe op grond waarvan - worden stemmen vernomen, die dit onjuist achten. Strikt theoretisch geredeneerd hebben zij, die dit standpunt innemen, gelijk: het is immers eigenaardig, dat men een regeling van het accountantswezen ontwerpt, maar tegelijkertijd de titel onbeschermd laat.
Tien jaar geleden hebben wij ons ook op het standpunt gesteld, dat de titel zelf beschermd behoort te worden. De kwestie blijft echter moeilijk. Het ware onjuist, de mogelijkheid om te komen tot een wettelijke regeling van het accountantswezen te laten stranden op dit punt.
Wel kan men zich afvragen of geen tussenregeling zou te ontwerpen zijn, waardoor zou komen vast te staan, dat na een bepaald tijdvak ook de titel de bescherming ten deel zou vallen. De ontstane moeilijkheid is een gevolg van een steeds uitstellen van een wettelijke regeling. Hoe langer men met het invoeren van de regeling wacht, des te lastiger wordt de normering.
De Broederschap heeft van haar oprichting af steeds geijverd voor de wettelijke regeling van het beroep.

Op 22 juni 1959 is bij de Tweede Kamer ingediend een ontwerp van wet op de registeraccountants. Aangezien dit ontwerp in hoofdzaak met dat van de commissie overeenstemt, is er geen aanleiding hier verder op in te gaan.

3. Tien jaren accountantsberoep

Zoals hiervoor reeds aangestipt werd: de veranderingen in het maatschappelijk verkeer laten haar invloed ook terdege gelden op een zo praktisch beroep als dat van de accountant. Dit is op andere gebieden altijd zo geweest: Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.
Zien wij het goed, dan drukken in de laatste tien jaren de hier volgende omstandigheden mede een stempel op zijn beroep.
Waren de eerste jaren na het einde van de tweede wereldoorlog voor ons land voornamelijk jaren van herstel, in het daarna komende tijdvak hebben de economische omstandigheden grote veranderingen ondergaan. Ons land met zijn sterk uitbreidende bevolking is genoodzaakt werkgelegenheid te creëren.
Daardoor is het land onder meer op export aangewezen. Maar om daarin te slagen moet de produktie zo doelmatig mogelijk geschieden, dat wil zeggen, dat een prima produkt tegen concurrerende prijzen

dient te worden geleverd. Meer nog dan voorheen moet de overheid bij het bepalen van haar politiek met deze feiten ernstig rekening houden. Zij zal bij de prognose van de naaste toekomst aandacht moeten schenken aan deze economische effecten, - een belangrijke arbeid, zowel in structureel als conjunctureel opzicht.
Bij de bepaling van de kostprijs hebben bedrijfseconomen en accountants een belangrijke taak. De voortdurende verdieping van de wetenschap der bedrijfseconomie werpt problemen op, waaraan de accountancy niet kan voorbijgaan. In dit tienjarig tijdvak is scherp op de voorgrond getreden - het is eigenaardig dit te moeten opmerken - een worsteling over het begrip winst, namelijk in die zin wat daaronder nu de facto moet worden verstaan. Er is wel opgemerkt: „Zo blijkt een absoluut winstbegrip een onbereikbaar ideaal te zijn."[1])
Hieronder zal worden aangetoond, dat dit ook in de jurisprudentie tot uitdrukking komt.
Speciaal trekken verder de volgende punten onze aandacht.

a. De juistheid van de jaarrekening

Vanzelfsprekend heeft de bona fide accountant er steeds naar gestreefd de jaarrekening te doen aansluiten aan de werkelijkheid. Eigenlijk zou dit punt geen vermelding moeten behoeven, maar het is zeker, dat de waardeverandering van het geld de moeilijkheden groter heeft gemaakt.
In wezen is de worsteling over het begrip winst het gevolg van de verandering der geldswaarde. En wanneer men moeite heeft met de winstbepaling, is daarmee causaal verbonden de worsteling om tot een juiste jaarrekening te komen. Bovendien geven de belastingwetten ook de nodige moeilijkheden. Zal door de ene bepaling een afwijking ontstaan, die de bedrijfswinst lager doet zijn dan de fiscale winst (bijvoorbeeld door niet afschrijven op basis van de vervangingswaarde), door een andere bepaling zal het omgekeerde zich voordoen (versnelde afschrijving).
Ook in ander opzicht is hier een opmerking te maken.
Nog scherper dan voorheen heeft men onzes inziens de nadruk gelegd op de vraag, wanneer de accountant de jaarrekening mag goedkeuren. Daartoe is dringender nog dan vroeger de interne con-

---

[1]) Vgl. prof. dr. F. L. van Muiswinkel: Schoonheidsgebreken in de vervangingswaardeleer, mab, december 1958.

trole op de voorgrond gekomen en door het steeds groter worden van de ondernemingen, onder andere door samenwerking en fusie, is deze tendens nog toegenomen. Wanneer dit eenmaal is gesteld, dringt zich direct de vraag op: in welk geval is er sprake van zulk een controle en welke taak heeft daarbij de public-accountant? Vragen, ons allen bekend, maar die toch niet geringe moeilijkheden voor ons beroep kunnen opleveren. Hieronder komen we op deze kwestie terug.
Ten slotte kunnen wij de vraag stellen: wanneer mag de accountant de jaarstukken zonder voorbehoud tekenen?
Indien men aan de strikte eis van een interne controle vasthield, dan zouden slechts weinige jaarrekeningen getekend mogen worden. Het is dan ook niet te verwonderen, dat ten aanzien van dit punt verschillende vragen zijn ontstaan.[1])
Vanzelfsprekend niet, indien de accountant van oordeel is, dat de jaarstukken voor akkoord getekend kunnen worden; daarbij is het betrekkelijk onverschillig in welke vorm de verklaring wordt afgegeven, mits de accountant van zijn mening maar ondubbelzinnig doet blijken.[2]) Het gaat echter niet steeds om de goedkeurende of niet-goedkeurende verklaring van de accountant, maar hierom, dat hij in tal van gevallen wel een goedkeurende verklaring zou willen afgeven, omdat de bezwaren, welke daartegen zouden kunnen worden aangevoerd, niet ernstig genoeg zijn om ze te weigeren. In zulk een geval is er sprake van een voorbehoud; dit moet duidelijk uit de verklaring blijken:

1e. het voorbehoud moet deel uitmaken van de goedkeurende verklaring;
2e. de draagwijdte of strekking ervan moet duidelijk tot uiting komen.

Bij dit alles mag men niet uit het oog verliezen, dat bijvoorbeeld het beleid van de directie ener n.v. onder sterk subjectieve invloed kan staan. Bij de leiding van vele n.v.'s bestaat speciaal de neiging om in de verantwoording winstbepaling en winstbestemming in elkaar te doen overgaan. Het is de taak van de accountant bij zijn advies aan de leiding en het toezicht zijn oordeel omtrent genoemde punten op objectieve wijze kenbaar te maken.
Men lette echter nog op het volgende: In de maatschappij ontleent

---

[1]) Vgl. P. J. H. Bos: De accountant en de kleine onderneming, mab, maart 1957.
[2]) Vgl. mr. H. D. M. Knol: Jaarverslag en accountantsverklaring, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 740.

de public-accountant zijn positie aan zijn onafhankelijkheid en deskundigheid. Maar misschien nog belangrijker dan het laatste, is zijn absolute onpartijdigheid,[1]) deze vormt de wet waaronder al zijn arbeid plaatsheeft.
Behalve van de kwestie betreffende het voorbehoud bij het tekenen, moet de accountant zich terdege bewust zijn van het feit, dat, ook al zou hij geheel een private taak vervullen, de door hem afgegeven stukken in het maatschappelijk verkeer kunnen worden gebruikt. Alsdan kunnen, ofschoon hij een private taak vervult, zijn stukken dienstbaar worden gemaakt, alsof hij een publieke taak vervulde. In elk geval brengt dit een bepaalde inrichting van de af te geven stukken mede.
Maar dan loopt hij - we denken hier aan de interne accountant - weer het gevaar moeilijkheden te krijgen met zijn werkgever. Misschien kan deze dan de stukken niet gebruiken.

b. Interne controle

De interne controle zelf roept ook voor de public-accountant verschillende vragen op. Hierbij heeft hij, zoals vanzelf spreekt, een belangrijke taak te vervullen. Immers, wil de accountant tot het tekenen van de jaarstukken kunnen overgaan, dan zal het voor hem noodzakelijk zijn de goede werking van de interne controle zeer nauwgezet in zijn beoordeling te betrekken; alleen slechts dan mag hij daarop voortbouwen.
Ook andere en onzes inziens zeer belangrijke vragen treden daarbij op. Hoe is de positie van de interne accountant en diens personeel? In een toespraak als deze kunnen wij dit slechts even aanstippen. De positie van de interne accountant is van groot belang. Hij is accountant, onpartijdig deskundige, maar hij is tevens beambte. Zou men nu maar steeds het eerste kunnen laten prevaleren en zou het laatste alleen van belang zijn voor de verhouding beambte - werkgever, dan waren de moeilijkheden van weinig betekenis. In het algemeen is dit punt echter niet zo eenvoudig, juist in verband met de vraag, hoever de tolerantie van de interne accountant mag gaan, om nog te kunnen voldoen aan de wensen van zijn werkgever. Een ander moeilijk probleem is hier, of de positie van de interne accountant volgens het disciplinaire recht op dezelfde wijze moet worden beoordeeld als die van de public-accountant.

---

[1]) In de accountancy bekend als „objectiviteit".

Wij menen van wel, omdat we ook de interne accountant als deskundige beschouwen, maar men zal dit antwoord misschien zien als een petitio principii. In de praktijk gevoelt men hier toch een onderscheid. Het is de interne accountant, die niet in vrij beroep werkzaam is, immers verboden verklaringen te geven anders dan aan zijn werkgever.[1])
Hieruit blijkt een verschillende beoordeling van de interne en de public-accountant: ten aanzien van de eerste erkent men een zekere afhankelijkheid van de werkgever. In zekere zin is dit logisch. Daaruit zal onzes inziens niet anders kunnen resulteren dan een gelijke behandeling volgens het disciplinaire recht als ten aanzien van de public-accountant. En toch wringt hier iets. Misschien is de beste oplossing om te zeggen: ten aanzien van zijn werkgever moet de interne accountant zijn taak als een goed accountant vervullen. Maar dit is niets bijzonders, immers dit moet hij op grond van de bepalingen op de arbeidsovereenkomst. Handelt de interne accountant in strijd met deze eis, dan zal hij:
1e. aansprakelijk zijn tegenover zijn werkgever;
2e. disciplinair gestraft kunnen worden.

Maar wij zijn er nog niet. Hoe moet de interne accountant handelen, indien zijn verklaring, niettegenstaande het kenmerk alleen voor de werkgever bestemd te zijn, toch voor andere doeleinden wordt gebruikt? Vergeten wij vooral niet, dat sommige van zijn verklaringen, ook al zijn ze bestemd voor zijn werkgever, wel degelijk ook voor andere instanties dienen; speciaal geldt dit bij publiekrechtelijke lichamen. De verklaringen afgegeven aan een gemeentebestuur dienen tevens voor het college van Gedeputeerde Staten. Lastige kwesties kunnen zich hierbij voordoen.
Naar onze mening is de positie van de interne accountant in de eerste plaats die van objectief deskundige; zo gezien is zijn verantwoordelijkheid dus gelijk aan die van de public-accountant. Het is echter kwestieus, juist in verband met zijn positie als werknemer, of deze conclusie in het algemeen wordt onderschreven; de opvattingen inzake deze materie zijn nogal verward.[2])

[1]) Vgl. ontwerp commissie 1954: Voorlopige regeling betreffende de beroepsuitoefening door de registeraccountants, artikel 21. Regelen betreffende de uitoefening van het beroep door de leden van de Nederlandsche Broederschap van Accountants, artikel 20.
[2]) J. J. Hoogerwerff: De interne Accountant, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 734. Men vergelijke verder de bijzondere aandacht, welke in de nieuwste (achtste) druk van Montgomery's Auditing aan dit onderwerp wordt gewijd.

Niet steeds is de eigen verantwoordelijkheid, noch de eventuele aansprakelijkheid van de interne accountant duidelijk naar voren gekomen.
Dit kwam echter wel tot uiting in een strafprocedure, welke kort geleden werd gevoerd. Dit proces was het gevolg van een ontdekte fraude, waarbij het om enige miljoenen ging. Wie droeg hier schuld voor de slechte regeling van de interne controle? De interne accountant, omdat hij zijn plicht niet als een bona fide accountant had vervuld? Of misschien de werkgever, omdat die de accountant opdracht had gegeven, hoe hij moest werken, of hem te weinig personeel ter beschikking had gesteld, waardoor de accountant zijn taak niet naar behoren heeft kunnen vervullen?
Het zijn zo maar enkele vragen. Op welke wijze men ook redeneert, de accountant kan zich moeilijk disculperen.
Bij bevestigende beantwoording van de eerste vraag is hij vanzelfsprekend verantwoordelijk, bij bevestigende beantwoording van de tweede vraag heeft hij als accountant ingestemd met een verstrekte opdracht, waardoor de mogelijkheid was geschapen tot het niet correct kunnen uitoefenen van zijn functie.[1])
Bij dit alles ontstaat er ook nog een belangrijke vraag voor de public-accountant. Deze draagt niet alleen de verantwoordelijkheid voor de inrichting van de interne controle, maar moet zich ook nauwkeurig rekenschap geven van de controle, welke voor zijn rekening komt, opdat hij zonder bezwaar de jaarstukken zal kunnen tekenen.
Daarbij vraagt de inrichtingsleer speciale aandacht voor de interne organisatie van het bedrijf, namelijk in die zin, dat de doelstellingen van het administreren en dus ook de administratieve organisatie moeten worden gezocht in de interne organisatie van het bedrijf. Meer dan voorheen zal de accountant zich moeten richten op het administratief-organisatorisch gedeelte van zijn taak. Daaruit vloeit dan weer voort, dat zijn betekenis als adviseur omvangrijker wordt en meer op de voorgrond zal treden.[2])

c. Enige algemene opmerkingen

Dat de accountant steeds op zijn qui-vive moet zijn is een overbo-

---

[1]) Vgl. mr. H. D. M. Knol: De verantwoordelijkheid van de accountant, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 747.
[2]) Vgl. J. J. Hoogerwerff: De organisatie van het bedrijf en de public accountant, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 732. C. L. Spits en F. D. Zandstra: Van inrichtingsleer naar administratieve organisatie, mab, juni 1959.

dige opmerking. In de afgelopen jaren zijn meer dan voorheen fraudes voorgekomen. Wat iemand met onrust kan vervullen is de vraag: zijn alle fraudes ontdekt? Juist in verband met hetgeen hiervoor werd opgemerkt mag de accountant zich niet laten leiden door de opvatting, dat hij geen rechercheur is. Dit is wel juist, maar hij moet zich toch steeds afvragen, of hij zijn taak als een goed accountant vervult. Niet alleen moet hij dit doen in eigen belang, maar bovenal in dat van het beroep.[1])
Het publiek is, wanneer een minder prettige ervaring wordt opgedaan, spoedig geneigd om te zeggen: Wat heb ik aan de controle? Of dit altijd redelijk is, is weer een andere kwestie.
Iedere accountant is wel van de noodzakelijkheid overtuigd om zijn vak bij voortduring bij te houden. Dit is geen kleinigheid. Het gaat daarbij niet alleen over het hoofdvak, maar hij komt ook in aanraking met al die veranderingen, die in de wetenschappen, waarmee hij daarnevens te maken heeft, plaatsgrijpen. Men denke, om een voorbeeld te noemen, slechts aan de fiscale wetten en de daarover gegeven jurisprudentie. Ook de civiele wetgeving kan in sommige gevallen diep ingrijpende veranderingen teweegbrengen. Zo denken wij aan de wet,[2]) die de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw heeft opgeheven. Door enige bepalingen in deze wet kunnen belangrijke praktische gevolgen optreden.
Te wijzen is verder op de in het recht zo belangrijke fiduciaire eigendomsoverdracht tot zekerheid. Daarmede staat in verband de plicht om eraan te denken, dat een balans niet alleen een economisch stuk, maar ook volgens de wet een geschrift is, waarin duidelijk de juridische positie van de gecontroleerde onderneming tot uitdrukking moet komen.[3])
Het wil ons voorkomen, dat men hieraan in de praktijk wel eens te weinig aandacht schenkt.[4])
Het is dan ook onbegrijpelijk, dat er ook nu nog accountants zijn geweest - en niet de eerste de beste - die stukken hebben afgegeven,

---

[1]) Het is voor geen tegenspraak vatbaar, dat in ons land in het bijzonder de wetenschappelijke beoefening van de accountancy - en als gevolg daarvan het beroep van de bona fide accountant - op een hoge trap van ontwikkeling staat. De levensbeschouwing is bij de uitoefening van het beroep uiteraard ook van groot belang. Vgl. in dit verband J. J. Hoogerwerff: Grondslagen voor het accountantsberoep, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 728.

[2]) Wet 14 juni 1956: Opheffing handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw.

[3]) Vgl. Mr. H. D. M. Knol: Het Ontwerp N.B.W. en de Accountant, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nrs. 721 en 722.

[4]) Vgl. Mr. H. D. M. Knol: Jaarverslag en accountantsverklaring, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 740.

waaruit de juridische positie van de door hen gecontroleerde onderneming niet duidelijk tot uiting kwam.[1])

Er is voor ons, accountants, het blijkt uit het vorengaande duidelijk, nog heel wat werk te verzetten, en speciaal geldt dit ten aanzien van de wetenschappelijke fundering van het beroep.[2]) Zo denken wij onder meer aan de door Limperg gecreëerde leer van het gewekte vertrouwen. In een van zijn hiervoor aangehaalde artikelen heeft Hoogerwerff[3]) daaraan belangrijke opmerkingen gewijd:
„Het schijnt wel, dat het modern en zakelijk is, alleen rekening te houden met de plichten in tweede instantie en bespreking van de plicht als Goddelijke instelling (Knol) als een aangelegenheid van persoonlijke aard terzijde te laten."
Het gaat niet in eerste instantie over de leer van het gewekte vertrouwen. Men heeft gezegd: „Welke waarde zou de accountantsverklaring voor het publiek hebben, wanneer vertrouwen in de juistheid van die verklaring zou ontbreken?" Men moet op de voorgrond stellen - en dat is primair - het principe van de innerlijke integriteit van de mens.
Juist bij ons beroep is dit laatste echter zeer belangrijk.
Onzes inziens is bovendien een bezwaar tegen deze „leer", dat op *alle gebieden van het maatschappelijk verkeer* van deze grondstelling wordt uitgegaan. In zover men bij de uitoefening van ons beroep daarvan uitgaat is dit dus zeker niet kenmerkend.[4]) Wij stellen ons voor dit probleem nog eens nauwkeurig te bestuderen.

d. Jurisprudentie

Men heeft wel opgemerkt, dat de wetgeving en de jurisprudentie achteraan komen. In het algemeen is dit niet zo vreemd. Meer of minder snel veranderen maatschappelijke toestanden en uiteraard kan de wet transacties, welke bij de totstandkoming van de wet

[1]) Ingekochte aandelen óf geheel niet afzonderlijk vermelden óf onder transitoria boeken. En is uit alle gepubliceerde stukken te zien, welke eigendommen zijn overgedragen tot zekerheid? Men vergelijke verder het in de vorige noot genoemde artikel.
[2]) Pogingen daartoe zijn door ons aangewend in: De Philosophie der Accountancy (uitg. Delwel).
[3]) Grondslagen voor het accountantsberoep, Maandblad voor Bedrijfsadministratie, nr. 728.
[4]) Ook bij de patiënt, die een medicus raadpleegt, spreekt men van het opgewekte vertrouwen. Vgl. mr. C. Berkhouwer en mr. L. D. Vorstman. De aansprakelijkheid van de medicus voor beroepsfouten door hem of zijn helpers gemaakt, blz. 71.

nog onbekend waren, niet regelen. De bedrijfseconomie kan zeker in Nederland bogen op een 30- à 40-jarige ernstige wetenschappelijke beoefening. De belastingkamer van de Hoge Raad heeft daarmede in 1920 reeds kennis gemaakt. Daarbij trad de bij ons allen zo bekende prof. Volmer op.[1]) Het ging toen over de theorie van de ijzeren voorraad. De Hoge Raad wilde van deze wijze van waardering van de voorraad echter niet weten.

In de laatste tien jaren heeft de belastingkamer van de Hoge Raad meer dan voorheen in haar beslissingen wel degelijk rekening gehouden - zoveel dat mogelijk was binnen het raam van de wetgeving - met de eisen door de bedrijfseconomie gesteld.

Om slechts enkele gevallen te noemen wijzen we op het ruilarrest en op arresten inzake de waardebepaling van de voorraad, waarbij een basisprijs mag worden aangehouden voor de zogenaamde ijzeren voorraad. Wij zijn daarmede als accountant bekend. Ook de rechter in civiele zaken heeft zich hiermede wel geoccupeerd. Zo denken wij aan het bekende Unipart/R. D.-arrest, waarin onder meer wordt gezegd [2]): dat de reserveringen van .... werden gevormd teneinde te bereiken, dat gedaagde ook in de toekomst in staat zou zijn haar relatieve plaats onder concurrerende ondernemingen te blijven innemen. Dit arrest geeft blijk van een sterk bedrijfseconomische inslag.

Verder denken wij nog aan een uitspraak, waarin de bedrijfseconomie een rol speelt, en die op geheel ander terrein ligt.[3]) Hier gaat het over de berekening van de schade voor een tramwegmaatschappij, die een blijvende voorziening treft ter beperking van bedrijfsschade door het uitvallen van door aanrijding beschadigd materiaal. Tussen partijen was kwestie ontstaan over het bedrag van de schadevergoeding door de veroorzaker van een onrechtmatige daad aan de tramwegmaatschappij te betalen. De Hoge Raad besliste: Als te vergoeden kosten komt in aanmerking een evenredig deel in de totale kosten van bedoelde voorziening. Het is een juiste wijze van berekening van dit evenredig deel om voor elk van de eenheden van bedoeld reservemateriaal na te gaan het beloop van de in zeker tijdvak vallende kosten van het aanhouden daarvan, dat beloop vervolgens te delen door het - eventueel naar gemiddelde genomen - getal van de dagen, waarop een eenheid ter vervanging

---

1) Arrest van 12 mei 1920, B. i. B./2456.
2) Hoge Raad, 27 januari 1956, N. J. 1956/48.
3) Hoge Raad, 4 oktober 1957, N. J. 1958/12.

van door schuld van derden beschadigd materiaal in het tijdvak dienst doet en tenslotte het gevonden quotiënt te vermenigvuldigen met het aantal dagen waarbij de eenheid dienst deed ter zake van het bepaalde ongeval. Met andere woorden: volgens de Hoge Raad behoort de vergoeding gebaseerd te zijn op de kostprijs per dag, die het aanhouden van dit materiaal - in verband met de mogelijkheden van ongevallen - bedraagt. Het Hof was volgens ons hoogste rechtscollege uitgegaan van een minder juiste berekening van de kostprijs.
Uiteraard kunnen wij uit de massa jurisprudentie slechts enige bijzondere gevallen naar voren brengen. Bij een inleiding als deze past beperking en kan het alleen gaan over grote lijnen. Een en ander is alleen aangestipt als bewijs voor de grote veranderingen, welke zich in het laatste decennium ten aanzien van de invloed van de bedrijfseconomische factor hebben afgespeeld.

4. De weg door de Broederschap in de toekomst te volgen

Welke weg zal de Broederschap moeten bewandelen:

1e. indien de wettelijke regeling van het beroep tot stand zal komen;

2e. als deze (onverhoopt) niet tot stand komt?

In het eerste geval heeft zij de voornaamste doelstelling, welke in haar statuten is neergelegd, bereikt. Moge het in sommige opzichten jammer zijn, zij zal als beroepsorganisatie dan geen reden van bestaan meer hebben.
Wat het tweede geval betreft, bedenke men het volgende:
In de ogen van de oprichters bestond vijftig jaren geleden voor onze organisatie een taak. De ontwikkeling, speciaal na de tweede wereldoorlog, heeft, zoals wij tien jaren geleden reeds hebben betoogd, het inzicht post doen vatten, dat de Broederschap, wanneer de gelegenheid zich daartoe voordoet, haar eigen bestaan zal moeten opheffen om het belang van het beroep te dienen.
Vanzelfsprekend zal zulk een samensmelting alleen kunnen plaatshebben met een organisatie, die serieus dezelfde eisen aan haar leden stelt, als de Broederschap. Evenzo zal men willen inzien, dat zulk een samenwerking de facto slechts met één organisatie mogelijk zal zijn.
Onder mijn voorzitterschap - en daarbij denken wij mede speciaal

aan de werkzaamheden verricht door de vroegere secretaris, de heer W. A. Brenning en in dezelfde geest voortgezet door zijn opvolger in die functie, de heer M. D. Pardoen - heeft de Broederschap weliswaar steeds gestreden voor de erkenning van haar leden en nimmer geduld dat deze op de een of andere wijze werden achtergesteld in waardering of erkenning. Maar aan de andere kant is door ons nimmer ontkend, dat onze grote zusterorganisatie de oudste vereniging is, noch dat zij aan het beroep zeer grote diensten heeft bewezen en nog steeds bewijst. Het ware dwaasheid zijn eigen verdiensten in het licht te stellen en niet tevens die van anderen te erkennen. [1]) De aandacht wordt gevestigd op de volgende feiten:

1. Onze organisatie is klein. Voor zulk een vereniging is het in stand houden van een goede regeling voor de examens een zware last, die grote opofferingen vergt, speciaal van de leden, op wie die taak in laatste instantie neerkomt.

2. Bij het veertigjarig bestaan is er reeds de aandacht op gevestigd, dat - en dit betreft speciaal de examinatoren, die buiten de vereniging staan - het soms wel moeite gekost heeft, om bepaalde examinatoren voor onze examens te behouden. De toestand is wel enigszins ten gunste veranderd, maar te voorkomen zijn zulke moeilijkheden niet. Moge dan, voor zover ons bekend, niet meer de eis gesteld worden zoals vroeger uiteengezet,[2]) toch ontstaan voor ons weer andere bezwaren. Wij kunnen niet bieden wat een grote vereniging een opleider of examinator biedt. Zelfs behoeft zulk een aanbod niet eens uit te gaan van een vereniging welke leden heeft, die volledig bevoegd zijn, maar ook andere organisaties met een groot aantal leden kunnen deze methode toepassen.

3. Juist doordat de Broederschap strenge eisen stelt aan haar examens, is in de loop van de tijd een andere moeilijkheid ontstaan. Vele kandidaten, die het examenprogram van onze vereniging en de wijze waarop het examen wordt afgenomen, vergelijken met het andere bekende examen, geven er de voorkeur aan het examen voor de grotere organisatie af te leggen. Daardoor zijn

---

[1]) Men zie de publikatie inzake het veertigjarig bestaan: Zij blijft echter geneigd de eenheid der bona fide accountantsorganisaties te bevorderen (blz. 9).
[2]) Zie de publikatie in de vorige noot, blz. 8.

wij in een impasse geraakt. Bovendien heeft de Broederschap vrijwillig - omdat daardoor wrevel kon worden voorkomen - er in het algemeen van afgezien om kandidaten, die reeds onderdelen van het examen der oudste zusterorganisatie hadden afgelegd, tot haar examens toe te laten.
Nochtans zal onze organisatie ervoor blijven waken:

a. dat het niveau van haar examen zeker op gelijke hoogte blijft als dat van de andere grotere organisatie;
b. dat het zal blijven voldoen aan de eisen door het maatschappelijk verkeer gesteld.

Het sub 1 genoemde ware gemakkelijk op te heffen, reeds dikwijls hebben wij zulks betoogd. Met zeer weinig moeite zouden wij van onze kleine organisatie een grotere kunnen maken. Daardoor zou echter met één slag dat, wat gedurende het bestaan van onze vereniging, speciaal de laatste 25 jaren, is opgebouwd, worden teniet gedaan. Maar dit zal niet gebeuren. Ook gedurende de laatste 10 jaren, vooral nadat het rapport van de commissie-Van der Grinten is uitgebracht, zijn we benaderd onze medewerking te verlenen, hetzij om over het rapport van gedachten te wisselen met verenigingen, die onzes inziens niet met de onze gelijkgesteld kunnen worden, hetzij om op een andere wijze tot samenwerking te geraken. De Broederschap had daarop slechts één antwoord: non possumus.

De inleiding tot deze feestdag mag ik niet besluiten zonder de dank van het bestuur uit te spreken aan de leden van de commissie van voorbereiding, de heren Goudsmit, Govers, Van Nes, Visser en Weber voor de vele moeiten, welke zij zich hebben getroost voor de organisatie van deze dag.
Vanzelfsprekend komt aan alle commissies en de bestuurders dank toe; slechts één willen we speciaal noemen, namelijk de heer Schravesande, die reeds van 1925 af in het bestuur van de vereniging zitting heeft.

Ten slotte spreken we de wens uit, dat de accountantsstand, dat wil zeggen zij, die als bona fide accountants geacht worden daartoe te behoren, steeds in aanzien moge winnen en dat wij de doelstellingen van de Broederschap steeds voor ogen mogen houden. Hierbij gaat het uiteraard over de wetenschappelijke grondslagen van het beroep. Maar ook over de mens zelf, die het vak, zoals hiervoor reeds uiteengezet, uitoefent. Het evangelie naar Mattheus geeft

de opdracht: Weest dan gij lieden volmaakt, gelijk uw Vader, die in de Hemelen is, volmaakt is.
Onmogelijk, zal men zeggen. Maar het gaat om het richtsnoer. Het is de eeuwige strijd tussen moeten en zullen.
Bij het eerste gaat het over een ideaal, dat de mens zich voor ogen stelt, bij het „zullen" moet hij doelbewust streven om dit ideaal te bereiken.
Of zoals is gezegd:
Zwei Seelen wohnen, ach, in meiner Brust,
Die eine will sich von der anderen trennen.

Dat onze organisatie, zolang zij nog zal moeten blijven bestaan, de thans verworven positie niet alleen zal blijven innemen, maar steeds meer in aanzien moge stijgen!
Hiermede verklaar ik deze bijzondere vergadering van de Broederschap voor geopend.

EXCERPT

uit de toespraak, gehouden bij de herdenking van het veertigjarig bestaan in 1949, door mr. dr. H. D. M. Knol, met als onderwerp: De ontwikkeling in de positie van de accountants gedurende veertig jaren.

Wat gebeurde er precies op 28 augustus 1909? Op die dag kwamen te Amsterdam enige mannen bij elkander met de bedoeling een accountantsvereniging op te richten. Uit oude stukken blijkt het doel: „de bevordering van de intellectuele en materiële belangen der accountants in het algemeen en van die harer leden in het bijzonder."

In de eerste plaats moet men erop letten, dat het kiezen van de naam Broederschap niet zonder betekenis was. De oprichters wensten wel degelijk stelling te nemen tegen de geest, welke in de kringen van de beoefenaren der handelswetenschappen en allen, die daarmee in aanraking kwamen, heerste. Men leze maar eens verschillende nummers van de jaargangen van het Maandblad voor het Boekhouden uit het begin dezer eeuw. Daaruit blijkt, dat er een geest van grote animositeit heeft bestaan. Het laat zich begrijpen, dat mensen met een meer ideële inslag deze toestand met wrevel aanschouwden. De oprichters hadden wel degelijk de intentie om in de te creëren vereniging een band van broederschap te leggen.

Vijf feiten vooral zijn het, welke bij het oprichten onzer vereniging in het bijzonder de aandacht trekken:

1e. de naam der organisatie, waarover hiervóór reeds het een en ander is opgemerkt;

2e. het grote aantal vergaderingen, dat in het begin gehouden werd;

3e. de strenge regelen voor de toelating gesteld en de strenge tucht, welke direct, zelfs over de aanstaande leden, werd uitgeoefend;

4e. het in de eerste statuten voorkomend verbod tot het afnemen van examens;

5e. het instituut van kandidaat-leden. Daartoe waren zij benoembaar, die aan alle gestelde eisen, uitgezonderd de gevorderde stage, voldeden.

De praktisch-wetenschappelijke opleiding van de accountant heeft steeds tot het doel der Broederschap behoord.

Reeds betrekkelijk kort na haar oprichting moest de Broederschap haar standpunt om geen examens af te nemen verlaten. In juli 1917 werd in principe besloten, dat toelating tot het lidmaatschap zonder

het bezit van een accountantsdiploma niet meer mogelijk zou zijn. Door dit besluit was de vereniging genoodzaakt examens te gaan afnemen. Toegelaten als lid kunnen van (ongeveer) genoemd tijdstip af, niet anders worden dan zij, die in het bezit zijn van een diploma, uitgereikt na het met goed gevolg afgelegd accountantsexamen der Broederschap of van een ander, minstens gelijkwaardig diploma.

Zonder overdrijving kan worden gezegd: gedurende en na de eerste wereldoorlog veranderde ons beroep aanzienlijk, zowel wat karakter als belangrijkheid betreft. De boekhoudtechniek begint zich te ontwikkelen tot bedrijfsleer, zou later worden opgemerkt. De Broederschap heeft met deze veranderingen steeds rekening gehouden, in de laatste 10 à 15 jaren zelfs in geduchte mate.

Zoals uit het voortreffelijke Rapport, samengesteld door onze volijverige secretaris, de heer Brenning, blijkt, zijn bij de Broederschap in hoofdzaak een zevental perioden te onderscheiden:

1e. 1909—1916;

2e. 1917, 1e gedeelte;

3e. 1917, 2e gedeelte;

4e. 1918;

5e. 1919—1929;

6e. 1930—1938;

7e. 1939—heden.

Deze zijn van uitzonderlijk belang in verband met de ontwikkeling van onze examens en daardoor voor de betekenis en de bloei onzer corporatie.

Van groot belang is het, krachtens het in 1937 vastgestelde examenreglement, sinds 1939 afgenomen slotexamen. Het doel van dit examen is het zelfstandig meer wetenschappelijk werken van de kandidaat te kunnen beoordelen. Goede scripties zijn als gevolg van de instelling verschenen. Toch geeft dit examen eigenaardige moeilijkheden. In de eerste plaats wat de onderwerpen betreft. Ook al is een kandidaat met een bepaalde materie goed bekend, dan nog is het niet steeds mogelijk deze in een praktisch en tevens wetenschappelijk geschrift te behandelen. Het aantal onderwerpen, dat praktisch-wetenschappelijk kan worden behandeld, is betrekkelijk beperkt.

Het examen zelf, vooral wanneer dat wordt afgelegd op een scriptie, is voor de kandidaten zwaar. De ondervraging heeft plaats door

minstens drie deskundigen en vooral wanneer een kandidaat zich buiten het eigenlijke onderwerp begeeft, loopt hij de kans, dat één der deskundigen, tot wiens vak het aangesneden onderwerp speciaal behoort, daarover vragen gaat stellen.

De Broederschap is nimmer tegenover bona fide organisaties, zonder daartoe gegeven aanleiding, onvriendelijk, laat staan met animositeit, opgetreden. Integendeel - en in zoverre heeft zij haar doel nimmer gewijzigd, - de idee onzer corporatie is steeds geweest om, met behoud van de zelfstandigheid der bestaande bona fide verenigingen, te komen tot een overkoepelende groep van echte accountants, als voorloper ener wettelijke regeling. Maar evenmin duldt zij, dat haar leden op de een of andere manier worden achtergesteld bij andere accountants. Wel heeft zij zich steeds gedistancieerd van elke groep van „would be" accountants. Zou zij ten opzichte van dit punt enigszins soepel zijn geweest, de Broederschap zou met de geringste moeite de grootste accountantsorganisatie in Nederland hebben kunnen zijn. Vooral in financieel opzicht zou dit voor haar van groot belang geweest zijn. Het materiële mag hier evenwel niet de doorslag geven, maar wel het ideële. Trouwens het mag in de wereld niet in de eerste plaats om het materiële gaan; er zijn hogere waarden, welke moeten worden nagestreefd. Bij voortduring heeft de Broederschap verzoeken geweigerd om tot fusie over te gaan met andere corporaties, wier leden niet minstens aan dezelfde wetenschappelijke en vaktechnische eisen voldeden als die der Broederschap. Sterker, zelfs verzoeken om besprekingen dienaangaande te voeren, werden afgewezen. *Zij blijft echter genegen de eenheid der bona fide accountantsorganisaties te bevorderen;* is zelfs bereid, teneinde tot dit doel te geraken, eventueel haar vereniging, zij het dan met leedwezen, op te heffen. Men zal zich afvragen, waarom zij daartoe eventueel genegen is. Het antwoord daarop luidt: Van een accountantsvereniging mag in de eerste plaats worden geëist, dat zij efficiënt werkt. Een kleine organisatie werkt zo onvoordelig - men denke bijvoorbeeld aan de grote uitgaven voor de examens - dat het economisch eigenlijk onverantwoordelijk is.
Van haar oprichting af heeft de Broederschap geijverd voor de wettelijke regeling van het beroep van accountant. De noodzaak daarvan is onweerlegbaar, lettende op het volgende:

1e. Het is, zacht uitgedrukt, dwaasheid om voor het zijn van kruidenier wel een diploma als vereiste te stellen en niet voor het

beroep van accountant (Vestigingswet Kleinbedrijf). Waarom moet de melkleverancier, die mij een liter melk of twee eieren levert, een diploma hebben en de accountant niet?

2e. Hij, die als accountant optreedt, geeft dikwijls adviezen in zaken, waarbij zeer grote belangen zijn betrokken. Een onbevoegde, die zich voor accountant uitgeeft, kan individuele en maatschappelijke belangen ontzaglijk schaden.

3e. Doordat het beroep niet wettelijk is geregeld, blijft voor de groep "zogenaamde accountants" de mogelijkheid bestaan nieuwe organisaties in het leven te roepen. Deze kunnen - het is in ons land voldoende bekend - bij het indienen van een wetsontwerp door hun agitatie de grootste moeilijkheden geven. Nog steeds blijf ik het bejammeren, dat de staatscommissie van 1918 geen soepeler houding heeft aangenomen.[1]) Juist na die tijd zijn de meeste organisaties van zogenaamde accountants in ons land opgericht.

Uit het voorgaande blijkt:

1e. De doelstellingen der Broederschap zijn, op een enkele uitzondering na, in de loop der jaren op belangrijke punten niet onaanzienlijk gewijzigd.

2e. De Broederschap heeft zich ten volle aangepast aan de eisen, waaraan, volgens de huidige opvattingen in het maatschappelijk verkeer, de accountant wetenschappelijk en vaktechnisch moet voldoen.

3e. Door moeitevolle en gestadige arbeid van haar organen heeft de Broederschap zich de plaats en naam verworven, welke zij heden bezit. Vooral de laatste 10 à 15 jaren heeft zij geijverd om haar plaats in het maatschappelijk verkeer met waardigheid in te nemen.

Het beroep van accountant is zwaar; het heeft zich gedurende het bestaan der Broederschap ontwikkeld van boekhouddeskundige tot administratief expert. Dit laatste zo opgevat, dat op administratie geenszins het accent mag vallen; zijn functie moet veel uitgebreider worden opgevat. Voor een goede uitoefening van zijn beroep is nodig: een gefundeerde kennis van de bedrijfseconomie en in verband daarmee van de sociale economie. Teneinde zijn

---

[1]) Zie Rapport inzake de Nederlandsche Broederschap van Accountants, blz. 34.

cliënten goed te kunnen adviseren moet hij een gedegen kennis bezitten van het belastingrecht, goed inzicht hebben in vragen, welke betrekking hebben op investeringen en die, welke zich voordoen bij het tot stand komen van contracten. Kort en goed: bij voortduring moet hij zijn voorgaande studie bijhouden en zich in de vakken, voor de accountant van belang, verder ontwikkelen. De vereiste wetenschappelijke kennis van de accountant is van zo grote omvang geworden, dat, zoals reeds in mijn Topa-lezing [1]) in 1926 als mijn oordeel uitgesproken, er eigenlijk specialisatie bij het beroep moet zijn. In de laatste tijd hoort men wederom klanken, welke in deze richting gaan .[2]) Persoonlijk komt het mij thans voor, dat het niet zo gemakkelijk is daartoe te geraken; de onderscheidene diensten, welke de accountant verplicht is te verrichten, grijpen veelal te zeer in elkaar. Men moet vooral niet uit het oog verliezen - een feit waarover in de praktijk nog wel misverstand blijkt te bestaan -, dat, ofschoon de accountant de bedrijfseconomische adviseur en vertrouwensman van zijn opdrachtgever is, hij in geen geval een partijstandpunt mag innemen; hij moet de positie van onpartijdig deskundige innemen.

Al het hiervóór betoogde heeft tot gevolg, dat de accountant een zeer verantwoordelijke positie in het maatschappelijk verkeer bekleedt, een verantwoordelijkheid moet aanvaarden, welke een juridische aansprakelijkheid tot gevolg kan hebben en hem in aanraking kan brengen met het orgaan belast met de tucht. Daarom is de Raad van Tucht één der belangrijke organen der accountantsorganisatie. Een consciëntieus accountant bezorgt een en ander niet zelden slapeloze nachten. Men neme dit niet als de opvatting van een té nauwgezet accountant. Integendeel, het is mij uit de praktijk, door mijn positie als voorzitter, voldoende bekend. In dit verband denke men bijvoorbeeld aan het arrest van de Hoge Raad van 31 januari 1919 inzake artikel 1401 B.W. en evenzo aan de jurisprudentie inzake de naturalis obligatio,[3]) ofschoon ook andere artikelen uit ons B.W. deze aansprakelijkheid adstrueren. Zo denken wij aan het voortdurend gevaar, waarin de accountant bij de uitoefening van zijn beroep verkeert, om door een betrekkelijk kleine omissie

---

[1]) De kostprijs in verband met de prijsvorming (26 juni 1926).

[2]) Prof. T. Keuzenkamp: Een en ander over het arbeidsveld van de public-accountant, Maandblad voor accountancy en bedrijfshuishoudkunde, juni 1949.

[3]) Vgl. mijn rede ter herdenking van het 30-jarig bestaan der Broederschap: De betekenis van de natuurlijke verbintenis voor de accountantspraktijk. (In haar geheel opgenomen in De Naamloze Vennootschap, 19e jaargang, blz. 5 e.v. en blz. 41 e.v.).

een kunstfout te begaan, met alle gevolgen daaraan verbonden. Dit onderwerp kwam o.m. ter sprake in een lezing van prof. Meijers, op één der accountantsdagen van het N.I.V.A. gehouden.[1])

In het bijzonder in en na de tweede wereldoorlog heeft de positie van de accountant, maatschappelijk gezien, aan belangrijkheid gewonnen. Daartoe wijs ik uw vergadering op de volgende punten:
De invoering van vele nieuwe belastingwetten en de verhoogde tarieven van de daarvóór bestaande belastingwetten; een onderwerp waarover ik op onze laatste jaarvergaderingen dikwijls het woord heb mogen voeren.
De geleide economie en de op grond daarvan uitgevaardigde wetten (in materiële zin).
Nieuwe vormen van administratie.
De grote betekenis der statistiek voor ons beroep; de erkenning daarvan is neergelegd in ons examenreglement (Accountancy B) en blijkt verder uit goede scripties, waarop door enige kandidaten het slotexamen werd afgelegd.
Het grote belang van de kostprijs en de daarmee in verband staande problemen.
Zijn optreden als adviseur inzake investeringen.
Adviseren omtrent en kritisch bestuderen van contracten en uiterste wilsbeschikkingen, veelal in combinatie met anderen, teneinde een oordeel te kunnen geven of deze stukken ook bedrijfseconomisch verantwoord zijn.
Dit alles moet een aansporing zijn voor leden, bestuur en andere organen onzer vereniging om bij voortduring te streven naar een hoogstaande accountantsstand in het algemeen, en in het bijzonder ervoor zorg te dragen, dat de leden der Broederschap aan de hoogste eisen voldoen, welke aan een accountant, in verband met de eisen van het huidige maatschappelijke verkeer, mogen worden gesteld.

---

[1]) Aansprakelijkheid en Décharge van Directeuren van Naamloze Vennootschappen, 29 september 1923.

Toespraken door genodigden

MR. W. M. J. C. PHAF, *Hoofd van de directie voor wetgeving en andere juridische aangelegenheden, als vertegenwoordiger van Zijne Excellentie de Staatssecretaris van Economische Zaken:*

Mijnheer de voorzitter,

Bij een jubileum worden meestal vele toespraken gehouden, soms wel wat te veel. Misschien hebt u daarom met enigszins gemengde gevoelens geconstateerd, dat ook ik mij onder de sprekers schaar. Ik weet ook niet of ik de zaak beter maak, wanneer ik zeg, dat ik niet wil spreken over de vereniging, die u zo na aan het hart ligt, maar meer een woord tot u persoonlijk wil richten. Eén troost kan ik u geven: ik zal kort zijn.
Mijnheer de voorzitter, bij allen in deze vergadering zijn uw verdiensten, niet alleen voor het accountantsberoep, maar ook voor het bestuur van stad en lande en voor de gehele maatschappij voldoende bekend. Ik zal daarom geen schildering daarvan beproeven. Deze verdiensten zijn ook bij de regering allerminst onopgemerkt gebleven, zoals blijkt uit uw benoeming in 1947 tot ridder in de orde van Oranje Nassau. Ook na die tijd, mijnheer de voorzitter, bent u op dezelfde weg voortgegaan. Ik wil daarvan slechts noemen uw lidmaatschap van de Staatscommissie voor de Wettelijke Regeling van het Accountantsberoep, hetwelk uzelf reeds in uw rede hebt gememoreerd. Aan de arbeid van die commissie hebt u een werkzaam aandeel genomen en het wetsontwerp is, zoals u ook reeds hebt opgemerkt, thans voor ons parlement, een wetsontwerp, dat op het werk van de commissie is gebaseerd. Het zal dan ook niemand kunnen verwonderen wanneer ik u thans, namens Zijne Excellentie Staatssecretaris Veldkamp, mededeel, dat het Hare

Majesteit de Koningin heeft behaagd als erkenning uwer voortgezette verdiensten u te bevorderen tot officier in de orde van Oranje Nassau. Mijnheer de voorzitter, het doet mij een groot genoegen u hier deze mededeling te kunnen doen en u de versierselen der verleende onderscheiding te mogen overhandigen. Ik bied u daarbij namens de Staatssecretaris en ook persoonlijk mijn welgemeende gelukwensen aan.

JHR. MR. F. H. VAN KINSCHOT, *burgemeester van Leiden:*

Mijnheer de voorzitter,

Er is een spreekwoord, dat zegt „Er is altijd baas boven baas" en op dit moment beschouw ik mij als opperbaas, als burgemeester van Leiden tegenover het raadslid Knol.

Ik wil u zeggen dat ik mij bijzonder verheug in de koninklijke onderscheiding, welke u zojuist heeft gekregen: de bevordering van ridder tot officier. Het is nu bijna twaalf jaar geleden, dat ik het genoegen had u deze eerste onderscheiding te overhandigen en thans - na die ruime jaren, waarin u op hetzelfde gebied heeft gewerkt - heeft het Hare Majesteit de Koningin behaagd u een hogere trap in deze onderscheiding te schenken. Maar deze trap heeft u ook bereikt door uw raadslidmaatschap, want wij in Leiden - ik speciaal als burgemeester en ook de raad - zijn dankbaar voor al hetgeen u in deze twaalf jaren weer opnieuw hebt gedaan in het belang van onze goede stad Leiden.

U behoort tot de raadsleden, die niet te veel spreken, hetgeen voor mij natuurlijk altijd een bijzonder genoegen is; u beperkt u namelijk alleen tot die onderwerpen, welke uw speciale belangstelling hebben en dat zijn dan onderwerpen, die hier in deze Broederschap van groot belang worden geacht. Maar daarop is ook nog wel eens een uitzondering. Gij zijt ook een praktisch lid van de raad, dat wenken geeft en dan zegt: „Zou men langzamerhand niet eens uitscheiden en meer het ernstige van de zaak gaan bekijken dan het uitvoerige, wat dikwijls raadsleden doen."

Wij zijn u zeer erkentelijk voor hetgeen in de raad, in de commissies, in de vertegenwoordiging van n.v.'s en dergelijke voor onze stad Leiden hebt gedaan en ik spreek de wens uit, dat uw goede gezondheid, die de laatste jaren weer zo bijzonder hersteld is, u de gelegenheid zal geven om deze koninklijke onderscheiding nog jarenlang in ere te mogen dragen.

S. D. Duyverman, *directeur-generaal, als vertegenwoordiger van Zijne Excellentie de Minister van Defensie:*

Mijnheer de voorzitter, heren leden van het bestuur, dames en heren,

Ik prijs mij gelukkig hier deze ochtend als gast aanwezig te mogen zijn. Ik prijs mij te gelukkiger een ogenblik hier het woord te mogen voeren, omdat binnen de muren van het departement van Defensie meer dan dertig procent van de leden van de Broederschap, die bij het rijk werkzaam zijn, hun arbeid vervullen.
Ik heb uw rede, mijnheer de voorzitter, aandachtig gevolgd en ik heb in het bijzonder gelet op uw uitspraak, dat het een van de doelstellingen van de Broederschap is, bijzonder selectief te zijn.
Ik weet niet of degenen, lid van de Broederschap, die binnen de muren van het departement van Defensie werken, bijzonder door de vereniging daarvoor uitverkoren zouden zijn - ik kan dat eenvoudig niet aannemen - maar ik kan u wel zeggen dat wanneer alle leden van de Broederschap werken en hun taak vervullen, zoals deze twee heren, die mijn medewerkers zijn, ik alleen al om die reden uw Broederschap, uw vereniging nog een lang leven beschoren zou willen zien.
Ik heb grote waardering voor hun arbeid, voor hun inzicht en dat brengt mij er vanzelf toe u geluk te wensen met uw vijftigjarig bestaan.
Mijnheer de voorzitter, ik wens echter mijzelf geluk met het bezit, als ik dat zo noemen mag, van twee zo bekwame medewerkers uit uw midden.

Dr. J. A. Wever, *lid van de Raad van Advies van de Nederlandsche Broederschap van Accountants:*

Mijnheer de voorzitter,

Bij dit vijftigjarig jubileum spreek ik een gelukwens uit, ook namens de Raad van Advies.
De vereniging is een kleine vereniging en zoals u in uw openingswoord gezegd heeft, zou de vereniging groter kunnen zijn, wanneer de eisen lager werden gesteld. Het feit dat het bestuur er steeds op uit is om niets van de eisen te laten schieten, heeft dan ook de

positie van de leden van de Broederschap in hoog aanzien in de buitenwereld gebracht.
Ik hoop dat er nog eens een keer een fusie tot stand zal komen, zodat ook onder de collega's een erkenning zal mogen plaatsvinden.
De jaren, die nu komen, zullen wel in het teken van de wettelijke regeling staan en wanneer dan het doel bereikt is, dat u zich heeft voorgesteld, dan zal dat zijn een erkenning van de Broederschap. Ik wens u veel succes.

MR. M. VAN VUGT, *lid van de Raad van Tucht van de Nederlandsche Broederschap van Accountants:*

Mijnheer de voorzitter, dames en heren,

Ik ben hier gekomen om de Broederschap met haar vijftigjarig bestaan geluk te wensen, niet om het woord te voeren, doch ook een vertegenwoordiger van de Raad van Tucht kan niet achterwege blijven.
Ik ben jurist en u is een organisatie van accountants en wij komen dus regelmatig met elkaar in aanraking; wij streven dikwijls gelijksoortige doeleinden voor onze cliënten in het maatschappelijk bedrijf na.
Ik geloof - en deze opmerking wil ik mij toch hier als jurist veroorloven - dat de grenzen tussen de beide vrije beroepen meer in acht genomen worden door de juristen dan door de accountants. Dat komt misschien doordat de juristen minder verstand hebben van het accountantsvak dan de accountants van de juristerij. Jurist is men allemaal een beetje, accountant niet, dat is een moeilijke bezigheid. Maar wij - juristen - komen toch van tijd tot tijd in aanraking met uitstapjes, die accountants op ons gebied maken, die niet helemaal goed zijn. Ik geloof dat het geoorloofd is, dat als jurist hier even te mogen zeggen en de wens uit te spreken dat de leden van de Broederschap zich ook zullen beperken tot het beroep, dat zij uitoefenen en geen uitstapjes maken naar het terrein van de jurist, dat tenslotte toch het hunne niet is en een specifieke opleiding en een specifieke training eist.
Ten opzichte van een bepaald verschijnsel zitten we in hetzelfde schuitje, want we gaan beiden gebukt onder de produktiviteit van

onze departementen. Men weet tegenwoordig niet meer of men aan het einde van zijn onderzoekingen is, als men bepaalde kwesties, welke nu niet iedere dag voorkomen, heeft te behandelen. Het zal met u zo gaan en het gaat met ons zo: we moeten toch even naar het departement, de ambtenaar opzoeken die zich speciaal met het bepaalde onderwerp bezighoudt, om te informeren of we het laatste nieuws op dat bepaalde gebied nu werkelijk te pakken hebben gekregen en dan blijkt dikwijls dat er toch nog een of andere oekaze is, die we over het hoofd hebben gezien of dat er iets in voorbereiding is, waarmede we toch ernstig rekening moeten houden. Ik hoop, mijnheer de voorzitter, dat wij beiden - accountants en juristen - erin zullen slagen, de last van deze produktiviteit onzer departementen met blijmoedigheid te dragen.
Ik heb gemerkt uit uw openingsrede, mijnheer de voorzitter, dat u het einde van de organisatie een beetje in het oog hebt, maar gedurende de tijd van haar bestaan - en gezien de moeite waarmede dit soort organisatiewetten tot stand komen, zal dit misschien nog wel een aantal jaren voortduren - hoop ik dat u zich verder in de bloei van uw vereniging zult mogen verheugen en dat u op dezelfde wijze - en ik geef het u na - op goede wijze, de belangen van de cliënten, die aan u worden toevertrouwd, zult mogen dienen.

J. M. E. Engelen, *namens de leden:*

Mijnheer de voorzitter, dames en heren,

Er is mij gevraagd namens de leden het woord tot u te richten. Ik doe dat vanzelfsprekend volgaarne. Ik zal echter kort zijn. Als er iemand is, mijnheer de voorzitter, die verdiensten heeft verworven voor de vereniging, dan is het wel mr. dr. Knol. Als er iemand is, die de vereniging wetenschappelijk heeft opgevoerd, dan is het mr. dr. Knol.
Ik heb het zelf aan den lijve ondervonden, toen de examens in vroeger tijd door de heer Knol werden afgenomen. We hadden allemaal een zekere angst, als we aan de tafel kwamen, waar de heer Knol zitting had. De examens waren zwaar en werden streng beoordeeld. Ik kan daarbij vertellen, dat ik enkele examens heb gedaan bij de Organisatie van Accountants, die later is opgegaan in het Nederlandsch Instituut van Accountants, maar dat de examens van de Broederschap mij het zwaarst op de maag hebben gelegen

en wel speciaal door de eisen, welke door mr. dr. Knol aan de examens werden gesteld.
Wij prijzen ons dan ook gelukkig, dat u, mijnheer de voorzitter, thans benoemd zijt tot officier in de orde van Oranje Nassau; het is een kroon op uw werk, maar ook een kroon op de Nederlandsche Broederschap van Accountants en dit komt neer op al onze leden. Van harte daarom namens alle leden gefeliciteerd. U hebt in uw rede met zekere zorg gesproken over de financiën. Ook dit hebben we in onze oren geknoopt en ik kan u zeggen dat zojuist een fonds gevormd is, waarin een eerste bedrag van vijfduizend gulden gestort is om u eventueel uit financiële noden, welke zich mochten voordoen, te kunnen redden. Mr. dr. Knol, namens de Broederschap dank ik u van harte voor alles wat u gedaan hebt en ik hoop, dat u nog lange jaren de onderscheiding, welke u thans is verleend, zult mogen dragen.

W. N. ter Heijden, namens de assistenten:

Mijnheer de voorzitter, zeer geacht bestuur en leden van de Nederlandsche Broederschap van Accountants,

Het is op een jubileumdag van een vereniging een goede gewoonte, naar ik meen, om naast het aanbieden van gelukwensen, te spreken over de contacten, welke men met deze vereniging onderhoudt. De dames en heren, namens welke ik u op deze dag onze gelukwensen mag aanbieden, hebben wel een zeer nauw contact met uw vereniging; het zijn namelijk assistenten, de mensen, die hopen binnen niet te lange tijd eens lid van uw vereniging te kunnen worden. Nu bestaat het contact met uw vereniging niet alleen daaruit, dat wij wensen eens lid te kunnen worden, maar het is de Broederschap zelf, die er zorg voor draagt, dat aan de eisen, welke aan het lidmaatschap gesteld zijn, kan worden voldaan. Zij verzorgt namelijk de opleiding tot accountant. Het is dus niet alleen van waardering voor het contact, dat ik wil spreken, maar ook van dankbaarheid voor de gelegenheid, die op deze wijze geboden wordt om de deskundigheid te verwerven, die zo noodzakelijk is om het beroep van accountant op verantwoorde wijze uit te oefenen.
Of alle assistenten u er erkentelijk voor zijn, dat u het zo actuele probleem van de vrijetijdsbesteding voor hen hebt opgelost, weet ik niet, wel weet ik dat de oplossing, die u voor dit probleem heeft,

nog niet de slechtste is. De studie in de avonduren, terwijl men overdag deze studie kan toetsen aan de praktijk, is niet zo saai en dor als vele buitenstaanders misschien zouden kunnen menen. Bovendien maakt het het werk overdag veel aantrekkelijker.
Wij hebben gemeend het niet bij enkele woorden te moeten laten. Wij zouden het op prijs stellen, als wij u op deze dag een blijvende herinnering konden aanbieden. Daartoe is wat geld bijeengebracht, om daarvoor iets te kopen; de keuze was echter heel moeilijk. Vele voorstellen zijn gedaan en te licht bevonden. Uiteindelijk heb ik opdracht u namens de assistenten een enveloppe te overhandigen, met het verzoek de inhoud daarvan op door u in overleg met de commissie, die uit de assistenten is gevormd, te bepalen wijze aan te wenden, waarbij het op prijs gesteld zal worden, dat het bedrag bestemd zal worden voor een herinnering aan deze dag. Wij hebben bijvoorbeeld gedacht om aan een verslag van deze dag een meer luxueus karakter te geven, waarbij het dan zo zou kunnen zijn, dat u voor de inhoud zorgt, terwijl de assistenten aan de omslag hebben medegewerkt.

Mr. dr. H. D. M. Knol beantwoordde de verschillende sprekers als volgt:

Dames en heren,

In de eerste plaats wil ik mijn dank betuigen aan Hare Majesteit de Koningin, die mij, volgens de mededeling van de heer mr. Phaf, de vertegenwoordiger van Zijne Excellentie de Staatssecretaris van Economische Zaken, bevorderd heeft tot officier in de Orde van Oranje Nassau.
Niet alleen, dat ik daar persoonlijk dankbaar voor ben, maar - het is al door een ander gezegd - ik zie in deze onderscheiding ook een bewijs van de erkenning van de verdienste van de Broederschap. In deze dankbetuiging betrek ik gaarne Zijne Excellentie de Minister van Economische Zaken en de burgemeester van Leiden, die daarmede ook wel bemoeienis zullen hebben gehad en de heer Phaf, die mij de vererende mededeling deed.
Ik stel alle vriendelijke woorden tot mij gericht op hoge prijs en zal allen daarvoor nog persoonlijk danken. Ik bedank ook de commissie, die in verband met de benoeming de nodige werkzaamheden heeft gehad en al degenen, die daartoe op de een of andere wijze hebben medegewerkt.

We danken de heer Duyverman voor de aangename woorden, die hij ten opzichte van de Broederschap heeft gesproken. Het is wel prettig, indien men zulke woorden ook uit de praktijk van het dagelijks leven hoort.
We danken dr. Wever voor datgene wat hij namens de Raad van Advies heeft gezegd en mr. Van Vugt voor zijn betoog. U hebt iets gezegd dat mij uit het hart is gegrepen: „Accountants, bemoeit je toch nooit met juridische zaken." Ik heb altijd gezegd: „Heren, hands off van juridische zaken." Toch moet men hiervoor altijd weer strijden, zelfs op kantoor moet ik, zodra het juridische zaken betreft, steeds weer zeggen: „Dit had je mij moeten laten zien, anders krijg je later de grootste moeilijkheden." We hebben - ik zeide het vanmorgen reeds - kwesties, verbonden met de fiduciaire eigendom en dergelijke. Pas op voor de moeilijkheden welke daarbij kunnen ontstaan.
We danken namens de vereniging de heer Engelen, die zeer prettige woorden tot mij en tot het gehele bestuur heeft gericht en die mededeelde dat een fonds is gevormd. Dergelijke middelen zijn natuurlijk altijd bijzonder welkom. Fondsen en alles wat daarmede verband houdt zijn voor onze vereniging wel bijzonder nuttig. We danken de heer Engelen voor de goede woorden, die hij daarbij gesproken heeft en ook alle heren, die aan de vorming van het fonds hebben medegewerkt.
Ten slotte danken we de heer Ter Heyden voor de attentie namens de assistenten, waarvan het bestuur de bestemming nader zal aangeven in overleg met de assistentencommissie.
Een vereniging van accountants is ten dele een eigenaardige organisatie, die tracht geld bijeen te verkrijgen, veel geld zelfs, om dat dan uit te geven aan al haar examens, die afgenomen moeten worden. Een zeer nobel doel overigens, en een doel dat een vereniging van accountants eigen is. Het gaat er namelijk om de accountant wetenschappelijk en als mens te vormen, opdat hij in het maatschappelijk leven op goede wijze zijn beroep zal kunnen uitoefenen.
Ik dank u voor uw aandacht.

Grenzen der monetaire politiek

DOOR PROF. DR. F. DE ROOS

1. Wanneer ik hedenmorgen tot u zal spreken over grenzen der monetaire politiek, dan is het wellicht goed, eerst duidelijk te omschrijven, wat onder monetaire politiek zal worden verstaan. Met monetaire politiek bedoel ik alle maatregelen van autoriteiten, die erop gericht zijn om door beïnvloeding van de *geldstroom* het economisch proces in de door hen gewenste richting te laten verlopen. Deze definitie is ruimer dan men meestal aantreft. In de Angelsaksische literatuur met name wordt onder „monetary policy" uitsluitend de kredietpolitiek verstaan, dat wil zeggen de maatregelen, die de monetaire autoriteiten nemen ter beïnvloeding van de faits et gestes der geldscheppende banken.[1]) Hiernaast onderscheidt men dan de „fiscal policy", die niet alleen betrekking heeft op de belastingpolitiek van de overheid, maar op haar hele gedrag ten aanzien van inkomsten en uitgaven, dus op het financiële overheidsbeleid. Hoewel ik geenszins wil ontkennen, dat het onderscheid tussen kredietpolitiek en financieel overheidsbeleid zinvol is, daar het hier gaat om maatregelen van verschillende soort met dikwijls ook een verschillend tempo en een verschillende graad van effectiviteit, mag mijns inziens toch niet over het hoofd worden gezien, dat het bij beide instrumenten van globale economische politiek in wezen gaat om dezelfde zaak, namelijk om de beïnvloeding van de geldstroom in het economisch leven, en daardoor van het verloop van het economisch proces in de in hoofdzaak reële sfeer.[2])

[1]) Verg. bijvoorbeeld J. E. Meade: The Balance of Payments, blz. 99 e.v.

[2]) Uiteraard kan met name de belasting- en subsidiepolitiek ook van niet globaal, maar van direct karakter zijn, bijvoorbeeld door het geven van bepaalde faciliteiten aan bepaalde ondernemingen, maar dat is hier niet aan de orde.

Immers ook de financiële overheidspolitiek wil de geldstroom beinvloeden, meestal door het bewerken van kasoverschotten, die worden opgepot, of door kastekorten, waarin door geldschepping wordt voorzien.[1])
Het is nu de bedoeling om in een volkshuishouding als de onze na te gaan aan welke grenzen de aldus omschreven monetaire politiek met zijn dubbele arsenaal van middelen is onderworpen, indien bepaalde nader aan te geven doeleinden worden nagestreefd.
Tevoren echter zou ik enkele opmerkingen willen maken over het de aandacht trekkend verschijnsel, dat in de laatste jaren het onderdeel van de monetaire politiek, dat ik met kredietpolitiek heb aangeduid, weer zo zeer in de belangstelling en de sfeer van de praktische toepassing is gekomen.

2. Het is wel een zeer opmerkelijk verschijnsel, dat na een betrekkelijk lange periode, waarin van het primaat der kredietpolitiek kan worden gesproken, in de dertiger jaren van deze eeuw, zowel in de literatuur als in de praktische economische politiek, het accent wel heel sterk is komen te liggen op de „fiscal policy". Dit valt te verwonderen, omdat één van de belangrijkste redenen van *labiliteit* van het algemeen economisch evenwicht is gelegen in het gebruik van ruilgeld, dat immers nagenoeg zonder kosten kan worden gecreëerd en eveneens vrijwel zonder kosten kan worden opgepot. Niettemin is deze accentverschuiving wel verklaarbaar. Tijdens de zeer diepe depressie van de jaren dertig, gingen allerlei landen over tot vele ingrepen in het economisch leven van directe aard in plaats van meer algemeen werkende monetaire maatregelen, hetzij vanwege de aan deze laatste al dan niet terecht toegeschreven geringe activiteit, hetzij vanwege de druk van bepaalde groepen binnen de volkshuishouding.
Een veel belangrijker oorzaak van het ontstaan van de overheersende positie van de „fiscal policy" schijnt mij echter gelegen in de wijziging van de ideeën op economisch gebied, welke in bijzondere mate werd tot stand gebracht door het verschijnen van de General Theory of Employment, Interest and Money van Keynes. Op enige belangrijke punten moge in dit verband worden gewezen.[2])

[1]) Indien de overheid de werkgelegenheid bijvoorbeeld wil vergroten met behulp van een op hoger niveau sluitend budget, kan dit toch alleen maar via een vergroting van de omloopsnelheid van het geld. Dit zogenaamde Haalvelmo-theorema wordt behandeld onder anderen door E. Schneider: Einführung in die Wirtschaftstheorie III[3] p. 260 e.v.
[2]) Zie ook: H. G. Ellis: The Rediscovery of Money, in Money, Trade and Economic Growth.

a. Het prijspeil speelt in G.T. geen belangrijke rol, omdat alle nadruk valt op werkgelegenheid en reëel nationaal inkomen. Als vanzelf wordt de aandacht dan afgeleid van geldhoeveelheidsvraagstukken. Hierin is een belangrijke kentering gekomen tijdens en na de laatste wereldoorlog, omdat vrijwel alle landen belangrijke inflatieprocessen hebben meegemaakt.

b. Het is bekend, dat Keynes in de G.T. bij herhaling (maar niet consequent) blijk geeft op het standpunt van het „banking principle" te staan, dat wil zeggen dat het de behoeften van het verkeer zijn, die de omvang van de geldhoeveelheid bepalen.
De omvang van de transactiekassen wordt bepaald door de hoogte van het nationale inkomen en niet omgekeerd, zoals uit meer kwantiteits-theoretisch getinte beschouwingen zou kunnen worden afgeleid. Uit een dergelijke opvatting vloeit voort, dat aan de kredietpolitiek geen zelfstandige betekenis kan worden toegekend. Nu wil ik niet beweren, dat de opvatting van het „banking principle" nimmer een adequate beschrijving van het gedrag der geldscheppende instellingen kan opleveren. Integendeel, het komt mij voor, dat de geldscheppende banken in vele gevallen handelen, zoals door deze gedachtengang wordt aangegeven. Doch het wil mij voorkomen, dat de geldpolitieke conclusies, welke uit de theorie van de aanhangers van het „banking principle" voortvloeien, niet aanvaard kunnen worden, omdat de theoretische gedachtengang niet houdbaar is. Het is niet juist, dat bij een voorziening in de „needs of trade" geen zelfstandige invloed uitgaat op het verloop van het economisch proces. Immers de nieuw geschapen koopkracht concurreert met de bestaande, en drijft daardoor het niveau van prijzen en/of omzetten op. Bovendien zijn de „needs of trade" geen gegeven grootheid, maar worden zij zelf bepaald door de stand van de conjunctuur, die zelf weer mede wordt bepaald door de mate waarin een toeneming van de koopkrachtige vraag gefinancierd door geldschepping en ontpotting kan optreden.
Dit betekent, dat in tegenstelling tot de op het „banking principle" geïnspireerde beschouwingswijzen aan maatregelen van monetaire aard ter beïnvloeding van conjuncturele en structurele processen, althans in principe, wel degelijk invloed moet worden toegekend.

c. Er is nog een reden, waarom onzer invloed van de keynesiaanse theorie, maar dan onbedoeld, de kredietpolitiek op de achtergrond

is geraakt. In de G.T. is de interest een belangrijke variable bij het bepalen van de omvang van de investeringen. De rentestand zelf wordt bepaald geacht door liquiditeitsvoorkeur en geldhoeveelheid.
Echter hebben feitelijke onderzoekingen, gesteund door overwegingen van theoretische aard, vrij algemeen de overtuiging doen ontstaan, dat de investeringsvraag in feite zeer interest-inelastisch is. Ik ga op deze dingen, waarmee ik instem, thans niet nader in. Wijzigingen in de rentestand, tot stand gebracht door veranderingen in de geldhoeveelheid, zullen dus een te verwaarlozen invloed hebben op de omvang van de investeringen en daarmede tevens van zeer geringe betekenis zijn voor het verloop van het economisch proces.
Hieruit heeft men veelvuldig de conclusie getrokken, dat ook wijzigingen in de geldhoeveelheid als zodanig van geen belang zijn voor het verloop van het economisch proces. Deze conclusie volgt echter niet logisch uit de voorgaande, want dan zou eerst vastgesteld moeten worden, dat de geldhoeveelheid alleen maar via het rentepeil het economisch leven beïnvloeden kan, en niet op andere wijzen. Alleen in dit geval zou de kredietpolitiek, die immers geldhoeveelheidspolitiek is, van zeer ondergeschikte betekenis zijn.
De kredietpolitiek beïnvloedt echter niet alleen, en zelfs niet in de eerste plaats, de gang van zaken in het economisch leven via de rentestand. Om dit duidelijk te maken moge zeer summier iets worden opgemerkt omtrent het gedrag der kredietverlenende geldscheppende banken.
Onwillekeurig rijst de gedachte, dat de omvang van de kredietverlening wordt bepaald door de hoogte van de debetrente, die de banken hun kredietnemers in rekening brengen. Dit zou betekenen, dat ieder, die de geldende debetrente kan en wil betalen, bankkrediet kan verkrijgen, of om het iets anders te zeggen, dat op de markt voor bankkredieten volledige mededinging heerst. In feite is dit echter niet het geval. De banken zijn er met name op bedacht ervoor te zorgen, dat ook de hoofdsom der verleende kredieten kan worden terugbetaald in tijden, waarin de gang van zaken in het economisch leven minder gunstig is dan ten tijde van het verstrekken der kredieten. De banken nemen dan ook een vrij grote mate van voorzichtigheid in acht bij hun kredietverlening, zodat zij volstrekt niet altijd de mogelijkheden, die de liquiditeit als zodanig geeft, ten volle benutten.

Bij het verstrekken van bankkrediet letten de geldscheppende instellingen met name op de kredietwaardigheid van de kredietvrager in het algemeen, waarbij uiteraard vele overwegingen een rol spelen. In de tweede plaats houden zij natuurlijk ook hun liquiditeit in het oog. Uitgaande van deze twee gezichtspunten passen zij een zekere kredietrantsoenering toe, waardoor zij de kredietverlening binnen door hen redelijk geachte perken kunnen houden. Deze twee factoren, liquiditeit en kredietwaardigheid, bepalen tezamen de omvang van het beschikbare bankkrediet, de „availability of credit", zoals dat in recente Amerikaanse literatuur wordt genoemd. Wordt nu de „availability of credit" groter, dan zullen de totale bestedingen binnen de volkshuishouding door middel van het opnemen van bankkredieten kunnen toenemen, terwijl bij een kleiner wordende „availability of credit" het tegengestelde gebeurt. De liquiditeit der geldscheppende banken kan echter door de monetaire autoriteiten worden beïnvloed met behulp van de bekende instrumenten van open markt politiek en van wisselende kaspercentages. Deze autoriteiten kunnen dus de „availability of credit" doen veranderen, en daardoor tevens invloed uitoefenen op het niveau der bestedingen, dus op het verloop van het economisch proces. Al deze overwegingen maken duidelijk, dat de kredietpolitiek terecht weer naar voren is gekomen, en evenzeer als de „fiscal policy" als een werkzaam instrument van economische politiek kan worden beschouwd. Onderzocht zal nu moeten worden, in hoeverre de keuze tussen kredietpolitiek en financiële overheidspolitiek, beide als onderdelen van monetaire politiek, een irrelevante zaak is dan wel afhangt van concrete omstandigheden, en welke beperktheden eventueel aan deze instrumenten van economische politiek inhaerent zijn.

3. Het heeft uit de aard der zaak geen zin een onderzoek in te stellen naar de werkingssfeer van bepaalde instrumenten van economische politiek, indien niet tevens wordt vastgesteld, welke doeleinden men wenst te bereiken. Wij zullen dan ook ter zake een keuze moeten doen.
Vele doeleinden zijn in een volkshuishouding als de onze van betekenis en zij vormen dikwijls object van economische politiek. Het lijkt echter wel verantwoord ons iets te beperken, en daarom stel ik u voor ons probleem te onderzoeken bij twee doelstellingen van economische politiek, die gelijktijdig moeten worden verwezen-

lijkt, namelijk volledige werkgelegenheid en betalingsbalansevenwicht. Beide doelstellingen zijn ongetwijfeld van belang.
Wellicht valt het op, dat ik niet als doelstelling een constant prijsniveau heb gekozen, omdat dit doel, als wij over monetaire politiek spreken, toch wel zeer voor de hand ligt en ook niet onbelangrijk is. Toch laat ik dit doel buiten beschouwing, omdat er niet veel onderzoek voor nodig is om vast te stellen, dat een dergelijk doel in een land als het onze toch niet kan worden bereikt. De nauwe verwevenheid van onze volkshuishouding met de rest van de wereld, te zamen met een systeem van vaste wisselkoersen en nagenoeg vrij internationaal verkeer, maakt wel duidelijk, dat wij ons toch niet kunnen beschermen tegen beïnvloeding van het binnenlandse prijsniveau door in het buitenland werkzame factoren.
Onderzocht zal nu worden, in hoeverre maatregelen van monetaire politiek, hetzij dus van kredietpolitiek, hetzij van financieel overheidsbeleid, in staat zijn om de beide doeleinden van volledige werkgelegenheid en betalingsbalansevenwicht te bereiken. Wij gaan daartoe uit van een situatie van evenwicht, zowel op de arbeidsmarkt als op de betalingsbalans, welke evenwichtstoestand door verschillende oorzaken kan worden verstoord, en vragen ons dan af of en in hoeverre monetaire politieke maatregelen voldoende correctie kunnen opleveren. De oorzaken van de evenwichtsverstoringen kunnen zowel van buitenlandse als van binnenlandse aard zijn en ik stel u voor deze onder de genoemde twee hoofden te rubriceren.

4. Verstoringen van buitenlandse oorsprong

a. Laten wij eerst veronderstellen, dat in het buitenland het niveau van de totale bestedingen verandert, het zij door een algemeen contractie-, hetzij een algemeen expansieproces.
Indien de totale bestedingen in het buitenland verminderen, zal dit in eerste instantie de exportwaarde en de werkgelegenheid in de exportindustrieën doen verminderen. Vanwege de samenhang in het economisch leven zal dit doorwerken in vrijwel alle sectoren van de volkshuishouding, waardoor ook de importwaarde vermindert, maar uit de aard der zaak in geringere mate dan de exportwaarde.[1]) De betalingsbalans vertoont dan een tekort en op de ar-

[1]) Slechts in het uitzonderlijke geval, waarin de marginale spaar- en belastingquoten nul zijn, zou dit niet het geval zijn.

beidsmarkt heerst werkloosheid. Zou men met maatregelen van monetaire politiek de beide evenwichten kunnen herstellen?
Indien alleen de volledige werkgelegenheid als doelgrootheid fungeert, zou een expansionistische monetaire politiek het verbroken evenwicht kunnen herstellen. Vanwege het verband tussen nationaal inkomen en invoerwaarde zou dit echter betekenen, dat ook de invoerwaarde toeneemt en het tekort op de betalingsbalans wordt vergroot.
Indien de monetaire politiek herstel van evenwicht op beide markten zou moeten teweegbrengen, dan zou juist een tegengesteld beleid moeten worden gevoerd, namelijk op contractie gericht. Door prijsdaling zou getracht moeten worden het buitenlandse verkeer en daarmede tevens de werkgelegenheid weer in evenwicht te brengen.
Het is niet nodig hier verder lang bij stil te staan. Een relatieve prijsdaling ten opzichte van het buitenland zal alleen het gewenste effect sorteren, indien de som van de vraagelasticiteiten naar in- en uitvoergoederen groter dan één is, een voorwaarde, die in dergelijke depressieomstandigheden vermoedelijk niet is vervuld, te meer omdat van buitenlandse zijde vrijwel zeker handelspolitieke tegenmaatregelen zullen volgen.
Al zou dit evenwel niet zo zijn, dan nog lijken monetair-politieke instrumenten niet geschikt om de beoogde doeleinden te verwezenlijken. Een contractie van de binnenlandse geldstroom zal slechts in geringe mate de beoogde prijsdaling kunnen bewerkstelligen vanwege de starheid van verschillende kostenfactoren, met name de arbeidslonen en de contractuele rente- en aflossingsverplichtingen. Zou men een prijsverschil tussen binnen- en buitenland willen creëren, dan is een devaluatie meer geschikt om het beoogde doel te bereiken, zij het ook, dat op zichzelf deze maatregel niet bijdraagt tot een oplossing van de in de wereld ontstane conjuncturele onevenwichtigheid.
Stel nu, dat in de landen, waarmede wij internationaal verkeer onderhouden, een expansieproces optreedt. Uitgaande van een evenwichtige toestand wil dit zeggen, dat een vergrote vraag naar onze exportprodukten optreedt, waardoor in eerste instantie een betalingsbalansoverschot en een vergrote vraag naar arbeid optreedt. Ook de arbeidsmarkt wordt onevenwichtig in die zin, dat er thans een vraagoverschot is, een situatie van „over-full employment". Dit vraagoverschot op de goederenmarkt en op de markt van pro-

duktiefactoren kan ontstaan, omdat er tegelijk met het betalingsbalansoverschot geldcreatie optreedt, doordat de geldscheppende banken de toestromende goud- en deviezenhoeveelheden in binnenlands ruilmiddel transformeren. Zal nu in deze situatie de monetaire politiek een bijdrage tot het ontstaan van meer evenwichtige toestanden kunnen opleveren?

In beginsel is dat zeer wel mogelijk. Aannemende dat de vraagelasticiteiten in het internationale verkeer voldoende groot zijn, zal door een binnenlandse prijsstijging het evenwicht op de betalingsbalans en daarmede tevens op de binnenlandse goederen- en dienstenmarkten kunnen worden hersteld.

Deze prijsstijging kan gemakkelijk door middel van maatregelen van monetaire politiek worden tot stand gebracht, omdat de voornaamste kostenfactor, het geldloon, wel een zekere neerwaartse starheid bezit, maar niet naar boven.

Hoewel in beginsel beide vormen van monetaire politiek hier dienst kunnen doen, ligt de kredietpolitiek toch het meest voor de hand. Zij kan namelijk veel sneller in werking worden gesteld dan het financiële overheidsbeleid, omdat voor uitgavenvergroting of belastingverlaging het tijdrovende overleg met de Staten-Generaal noodzakelijk is. Ten dele werkt de kredietpolitiek automatisch reeds in de goede richting, omdat de liquiditeit der banken reeds door het betalingsbalansoverschot wordt vergroot. De centrale bank kan dit nog versterken door de reeds genoemde instrumenten in liquiditeitsverruimende zin te hanteren. De vergrote „availability of credit" zal een toeneming der binnenlandse bestedingen, in geld uitgedrukt, snel mogelijk maken[1]); door een verhoging van prijzen en lonen zal op de beide markten het evenwicht weer kunnen worden hersteld.

Is dus de monetaire politiek in beginsel het geschikte instrument ter correctie van onevenwichtigheden in het hier behandelde geval, toch zal vermoedelijk nog een ander instrument tevens nodig kunnen zijn, met het oog op labiliteiten, welke althans op korte termijn in het economisch proces kunnen voorkomen. Aanstonds kom ik hierop meer in bijzonderheden terug.

b. Ook op andere wijze kan het buitenlandse verkeer de binnen-

[1]) J. E. Meade: The Control of Inflation, blz. 33 is van mening, dat de kredietpolitiek langzaam werkt. Tijdens een expansieproces is dit echter, met name ter stimulering van een verdere expansie, niet zeer aannemelijk. R. F. Harrod: Policy against Inflation, blz. 235 stelt dan ook, dat de kredietpolitiek snel effect sorteert.

landse evenwichten verstoren. Het is denkbaar, dat vraagverschuivingen optreden, zonder dat het totale niveau der bestedingen verandert, maar ook kan een autonome verandering in het buitenlandse prijs- en kostenpeil invloed uitoefenen op de betalingsbalans en de binnenlandse werkgelegenheid. Deze oorzaken hebben op betalingsbalans en binnenlandse werkgelegenheid overeenkomstige effecten als de reeds behandelde. Voorzover zij aanleiding geven tot betalingsbalanstekorten en daling van de binnenlandse werkgelegenheid zijn instrumenten van monetaire politiek niet geschikt om evenwichtsherstellend te werken. In de gevallen, waarin deze oorzaken betalingsbalansoverschotten en „over-full employment" verwekken, zullen daarentegen de maatregelen van monetaire politiek, en vooral de kredietpolitiek, in beginsel de aangewezen instrumenten zijn ter herstel van de verbroken evenwichten.

Samenvattend kan dus geconcludeerd worden, dat slechts in die gevallen, waarin de buitenlandse verstoringen de binnenlandse volkshuishouding onder opwaartse druk zetten, maatregelen van monetaire politiek, en dan met name van kredietpolitiek, geschikt zijn om simultaan betalingsbalans- en werkgelegenheidsevenwicht te herstellen. In al die gevallen, waarin de uit het buitenland komende oorzaken in het binnenland een contractieproces verwekken, zullen andere dan monetaire instrumenten te baat moeten worden genomen.

5. Richten wij thans het oog op het binnenland, want ook vanuit het binnenland kunnen oorzaken optreden, die het betalingsbalans- en/of werkgelegenheidsevenwicht verstoren.

a. Laten wij eerst het geval ter hand nemen, waarin de binnenlandse bestedingen een contractie vertonen, waardoor de werkgelegenheid geringer wordt en de betalingsbalans op lopende rekening overschotten gaat vertonen als gevolg van een daling van de invoerwaarde. Een situatie van onderbesteding derhalve. De beide onevenwichtigheden vloeien voort uit een te kort schietende koopkrachtige vraag, zodat ter bereiking van evenwichtsherstel een vraagtoeneming in het leven moet worden geroepen.
In beginsel kunnen beide vormen van monetaire politiek in dit geval worden toegepast. De kredietpolitiek, doordat zij de „availability of credit" verruimt, en de financiële overheidspolitiek, doordat zij de belastingdruk verlaagt dan wel de overheidsuitgaven ver-

ruimt. Als regel zullen beide vormen ook wel worden benut, maar de kredietpolitiek ter stimulering van een te geringe vraag naar goederen en diensten zal meestal aanzienlijk minder effect sorteren dan bijvoorbeeld een vergroting van de overheidsuitgaven. Immers indien de overheid uitgaven verricht, wordt in feite de koopkrachtige vraag vergroot: een verruiming van de „availability of credit" daarentegen schept alleen maar de mogelijkheid tot vergroting van de koopkrachtige vraag. Of deze mogelijkheid ook werkelijkheid wordt, moet worden afgewacht; de prijs- en winstverwachtingen van de ondernemers zijn van beslissende betekenis, of ook inderdaad bankkredieten zullen worden opgenomen.
Dit alles neemt niet weg, dat de onevenwichtigheden, die in een toestand van onderbesteding binnen de volkshuishouding ontstaan, door monetaire maatregelen in ruime zin kunnen worden gecureerd.

b. In tegenstelling tot het voorgaande geval nemen wij nu aan, dat de binnenlandse bestedingen een expansie ondergaan, waardoor eveneens de beide evenwichten worden verbroken, maar nu in deze zin, dat de lopende rekening van de betalingsbalans tekorten gaat vertonen, en op de arbeidsmarkt „over-full employment" heerst. Prijzen en lonen gaan stijgen. In de eerste plaats rijst de vraag, hoe het mogelijk is, dat een dergelijke toestand kan ontstaan bij een goede monetaire politiek. Verschillende mogelijkheden doen zich voor:

1. het bedrijfsleven beschikt over liquide reserves, die nu worden geactiveerd;
2. elders in de samenleving zijn nog opgepotte liquide middelen, die het bedrijfsleven weet aan te trekken;
3. het bankwezen is voldoende liquide, om een beginnende expansie te financieren.

Op deze wijze kan een bestedingsinflatie of een „pull", zoals zij in de internationale literatuur veelal wordt genoemd, vanwege de trekkracht, die op het economisch leven wordt uitgeoefend, beginnen. Zij kan zich voortzetten, zolang binnen de volkshuishouding nog opgepotte liquiditeiten kunnen worden geactiveerd dan wel door geldschepping in de steeds toenemende kredietbehoefte wordt voorzien. Deze kredietbehoefte neemt niet alleen vanwege

de voortgaande stijging der geldomzetten toe, maar ook wegens het ontstane tekort op de betalingsbalans, dat als zodanig geldvernietigend werkt.
Een toestand van „over-full employment" en betalingsbalanstekorten kan uiteraard niet onbeperkt voortduren, omdat de goud- en deviezenreserves beperkt zijn. Maatregelen tot herstel van de verbroken evenwichten zullen dus moeten worden genomen.
Het behoeft weinig betoog, dat maatregelen van monetaire politiek zullen moeten worden genomen om de ontstane bestedingsinflatie te beëindigen. In de eerste plaats zal de Centrale Bank maatregelen van kredietpolitiek moeten nemen, om door liquiditeitsverkrapping van de particuliere banken de „availability of credit" te verkleinen.[1]) Deze maatregelen werken snel en effectief, doch de financiële overheidspolitiek, die wel langzamer op gang kan komen, zal hierbij ondersteunend kunnen werken.
De bedoeling van deze monetaire politiek is de bestedingen weer terug te dringen tot het evenwichtsniveau, waarbij de prijzen zodanig zijn, dat er weer betalingsbalansevenwicht heerst en ook op de arbeidsmarkt het evenwicht weer is hersteld. Zal dit doel evenwel kunnen worden bereikt? Ten minste drie omstandigheden zullen hier - althans in eerste aanleg - belemmerend kunnen werken.

1. De beïnvloeding van de particuliere geldscheppende banken door de monetaire autoriteiten is niet zo snel en zo volkomen, als voor een snelle en volledige correctie nodig zou zijn. Dit kan ook niet, omdat het aan voortdurende veranderingen onderhevige economisch verkeer een zekere soepelheid in de geldvoorziening vereist.

2. De binnen de volkshuishouding bestaande verwachtingsstructuur kan labiel zijn in deze zin, dat men na een prijsstijging verder gaande prijsverhogingen verwacht. Indien deze elasticiteit der prijsverwachtingen groter dan één is,[2]) zal het effect der monetaire maatregelen, zolang nog overtollige liquiditeiten aanwezig zijn, door de hieruit voortvloeiende koopdrang geheel of ten dele worden geneutraliseerd.

3. De bestedingsinflatie gaat ook gepaard met loonsverhoging. De vergrote vraag naar arbeid roept als zodanig reeds een tendentie

[1]) De effecten van deze politiek op het internationale kapitaalverkeer laten wij, evenals in het voorafgaande, buiten beschouwing.
[2]) J. R. Hicks: Value and Capital, blz. 205.

tot verhoging der geldlonen in het leven, welke nog versterkt wordt door een stijging van de kosten van levensonderhoud en een ten gunste van de ondernemers gewijzigde inkomensverdeling.

Deze loonsstijging nu kan ernstige moeilijkheden in het leven roepen. Indien de maatregelen van monetaire politiek na verloop van enige tijd effect sorteren, betekent dit, dat de vraagvermindering een daling van het tevoren gestegen prijsniveau teweegbrengt. In eerste instantie zal dit ook een daling van de werkgelegenheid moeten veroorzaken, omdat bij het gedaalde prijspeil en het nog aanwezige verhoogde loonpeil de produktie niet in de bestaande omvang rendabel kan worden voortgezet.
Nu is het mogelijk, dat door de ontstane werkloosheid de geldlonen weer gaan dalen, zodat op de wijze na verloop van tijd weer volle werkgelegenheid kan ontstaan. Wij hebben evenwel reeds gezien, dat geldlonen in onze samenleving zeer star zijn in neerwaartse richting. Voorzover dit het geval is, zal de monetaire politiek er wel in kunnen slagen het verbroken betalingsbalansevenwicht te herstellen, maar dan ten koste van de werkgelegenheid.
Hier komt nog een omstandigheid bij. De regeringen van de meeste landen hebben zich handhaving van volledige werkgelegenheid ten doel gesteld. Indien er nu werkloosheid ontstaat tengevolge van de beschreven loonstarheid, zal ongetwijfeld een beroep op de overheid worden gedaan om hierin verbetering te brengen. Wat zal de overheid echter kunnen doen? Extra overheidsuitgaven ter stimulering van de werkgelegenheid komen niet in aanmerking, want dan wordt het betalingsbalansevenwicht opnieuw verbroken. De enige mogelijkheid is een devaluatie, waardoor het binnenlandse prijspeil weer kan stijgen tot het niveau, dat alle arbeiders bij het geldende loonpeil weer emplooi kunnen vinden. In feite betekent dit echter, dat de binnenlandse prijsstijging duurzaam is geworden en de monetaire politiek wel een ononderbroken inflatie heeft voorkomen, doch in haar oogmerk eigenlijk niet is geslaagd.

c. Nog een derde geval van binnenlandse evenwichtsverstoring moge worden behandeld. Ging het in het voorgaande om een „pull", er kan ook een inflatoire beweging als gevolg van een „push" ontstaan. Een autonome stijging van lonen of winstmarges, van kostenfactoren in het algemeen, kan een duwkracht op het binnenlandse prijspeil uitoefenen.

Een dergelijke „push" kan inderdaad volkomen autonoom ontstaan, maar als regel zal zij zich voordoen, indien toch reeds een bestedingsinflatie aan de gang is. Hierop doelden wij, toen gehandeld werd over het aanpassingsproces in prijzen en lonen, dat in het binnenland doorgemaakt moet worden, indien vanuit het buitenland een inflatoire druk wordt uitgeoefend.
Deze autonome inflatoire druk, vooral bij loonsstijgingen, verkrijgt een uitermate gevaarlijk karakter, indien binnen de volkshuishouding nog inactieve liquiditeiten zijn, en overigens een verwachting van voortgaande prijsstijging bestaat. De bekende loon- en prijsspiraal kan zich dan ontwikkelen, totdat natuurlijk de financieringsmiddelen - de opgepotte liquiditeiten of de geldcreatie - gaan ontbreken.
Niettemin vindt er op deze wijze loonsstijging plaats, en zoals reeds uit het voorgaande duidelijk zal zijn geworden, zal dit uitermate moeilijk achteraf kunnen worden gecorrigeerd.

6. Wanneer wij thans het voorafgaande overzien, dan blijkt dat de monetaire politiek wel een machtig wapen is van economische politiek, maar dat zij niet in alle gevallen de beide gestelde doeleinden van betalingsbalans- en werkgelegenheidsevenwicht kan verwezenlijken. Met name kan zij dit niet, indien door buitenlandse oorzaken betalingsbalanstekorten en werkloosheid ontstaan, en evenmin, wanneer door binnenlandse oorzaken het loonpeil stijgt boven een evenwichtig niveau.
Dit betekent, dat de overheid ook nog andere instrumenten moet kunnen hanteren en wel in het bijzonder prijspolitieke instrumenten. Zij zal bij verstoringen van buitenlandse oorsprong wisselkoersveranderingen moeten kunnen toepassen en, bij verstoringen van binnenlandse origine, loon- en prijspolitieke maatregelen dienen te hanteren in die gevallen, waarin de monetaire politiek onvoldoende effect sorteert.
Hiermede wordt dit bedoeld, dat *voorkomen* moet worden, dat de geldlonen stijgen boven het niveau, dat als evenwichtspeil kan worden gezien. Hiertoe is niet alleen voldoende, dat de overheid in voorkomende gevallen in algemene zin invloed kan uitoefenen op de hoogte van de lonen, maar evenzeer op de prijzen. In voorkomende gevallen zal zij evenzeer het algemene prijsniveau door directe maatregelen moeten kunnen bewaken, omdat anders de loonontwikkeling niet of onvoldoende kan worden beïnvloed. Dit

alles is nodig, zoals uit het voorgaande zal zijn gebleken, omdat:
1. bij aanwezige inactieve liquiditeiten en instabiele prijsverwachtingen maatregelen van monetaire politiek een aanvankelijke loon- en prijsstijging niet of onvoldoende kunnen voorkomen;
2. een bestedingsinflatie als regel gepaard gaat met en versterkt wordt door een kosteninflatie;
3. met name de geldlonen een belangrijke mate van starheid in neerwaartse richting vertonen.

7. Wij zijn dus tot de conclusie gekomen, dat voor de *gelijktijdige* verwezenlijking van de beide doeleinden van volledige werkgelegenheid en betalingsbalansevenwicht in een aantal gevallen twee instrumenten van economische politiek noodzakelijk zijn, namelijk monetaire politiek en prijspolitiek in enigerlei vorm. In andere gevallen daarentegen is slechts één instrument nodig, namelijk de monetaire politiek. Men zal zich wellicht afvragen: Vanwaar deze asymmetrie? Immers gemakkelijk kan een algemeen bewijs worden geleverd, dat voor het gelijktijdig bereiken van twee doeleinden ook twee verschillende instrumenten van economische politiek noodzakelijk zijn.[1])
Niettemin zagen wij, dat in enkele gevallen met monetaire maatregelen alleen zowel betalingsbalans als werkgelegenheidsevenwicht kan worden bereikt. Dit vloeit hieruit voort, dat in sommige gevallen de werkgelegenheid inderdaad als doelgrootheid functioneerde, maar in andere gevallen niet, doch slechts als irrelevante variabele. Met dat laatste bedoel ik, dat het niet nodig is in bepaalde gevallen volledige werkgelegenheid als speciaal doel van economische politiek te stellen, omdat het *marktmechanisme* daar wel voor zorgt.
In alle gevallen, waarin een stijging van het geldloon nodig is om evenwicht te bereiken, behoeven geen speciale maatregelen te worden genomen; het marktmechanisme kan best een loonsstijging tot stand brengen.
In andere gevallen echter, waarin een daling van het geldloon nodig is om evenwicht te brengen, kan het marktmechanisme hiervoor niet of in onvoldoende mate zorgen. Voorkomen moet dan worden, dat de geldlonen stijgen boven het evenwichtsniveau. Dan is een tweede instrument van economische politiek noodzakelijk om

---

[1]) J. Tinbergen: On the Theory of Economic Policy, blz. 27.

gelijktijdig werkgelegenheids- en betalingsbalansevenwicht te verzekeren.
De geconstateerde asymmetrie hangt dus samen met de asymmetrische reacties van het geldloon op vraag- en aanbodoverschotten.

8. Ten besluite zou ik nog een opmerking willen maken. Ik heb gesproken over grenzen van de monetaire politiek en met behulp van een aantal voor onze volkshuishouding van belang zijnde gevallen aangegeven, waar die grenzen liggen en waarom die grenzen er zijn. Wij kwamen tot de conclusie dat in incidentele gevallen een algemene loon- en prijspolitiek nodig kan zijn om de werkgelegenheids- en betalingsbalansevenwichten gelijktijdig te waarborgen. Evenwel zou ik hieraan willen toevoegen, dat deze loon- en prijspolitieke maatregelen van incidentele en voorbijgaande aard behoren te zijn, terwijl de monetaire maatregelen fundamenteel voor onze volkshuishouding zijn.
Loon- en prijspolitieke maatregelen passen naar hun aard niet in een verkeershuishouding, doch in incidentele gevallen, waarin de liquiditeit ruim en prijsverwachtingen labiel zijn, zal men ze tijdelijk moeten hanteren. Zij lossen evenwel geen fundamentele onevenwichtigheden op, doch verhinderen slechts, dat de symptomen van deze fundamentele onevenwichtigheden een zodanige omvang aannemen, dat hierdoor de fundamentele onevenwichtigheid niet meer kan worden gecureerd.
Essentieel is echter steeds de monetaire politiek, die dan ook als voor de lange termijn van betekenis kan worden geacht, terwijl de loon- en prijspolitieke maatregelen voor de korte termijn zijn en als tijdelijke hulpmaatregelen kunnen worden beschouwd om de monetaire politiek effect te kunnen doen sorteren.

Enige gegevens

BETREFFENDE DE

NEDERLANDSCHE BROEDERSCHAP VAN

ACCOUNTANTS

1. Opgericht 28 augustus 1909. De statuten werden goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 7 januari 1910, laatstelijk gewijzigd op 8 mei 1958 en goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 7 september 1958 nr. 8.

2. Conform het bepaalde in artikel 4 van haar statuten heeft de Broederschap ten doel:
   a. de handhaving en het bij voortduring op hoger peil brengen van de maatschappelijke functie van de accountant;
   b. de behartiging van de belangen van de accountant in het algemeen en die harer leden in het bijzonder;
   c. de bestrijding van handelingen en gedragingen, welke geacht moeten worden de eer van de stand van de accountant onwaardig te zijn.

3. Haar doel tracht zij te bereiken door:
   a. de bevordering van de opleiding tot accountant, waartoe cursussen zijn ingesteld;
   b. het afnemen van examens volgens regelen, welke zijn vastgesteld in haar Examenreglement;
   c. het bevorderen van de verdere wetenschappelijke vorming van de accountant, hetgeen onder andere geschiedt door het houden van een bibliotheek;
   d. het streven naar een wettelijke regeling van het accountantswezen, welk streven van haar oprichting af doel is geweest;
   e. het vaststellen van regelen, volgens welke haar leden hun

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY

werkzaamheden moeten verrichten, welke regelen zijn aangepast aan de eisen van de tijd en laatstelijk zijn vastgesteld op 31 mei 1958 en werden gepubliceerd onder de titel: Regelen betreffende de uitoefening van het beroep door de leden van de Nederlandse Broederschap van Accountants;

f. het onderzoeken van de handelingen en gedragingen van haar leden, welke verband houden met de uitoefening van het beroep en het zo nodig nemen van maatregelen van tucht volgens de bepalingen van haar Reglement van Tucht;

g. alle andere wettelijke middelen, welke aan haar doel bevorderlijk zijn.

4. De halve eeuw van haar bestaan kan verdeeld worden in verschillende perioden.

A 1909—1916

Toelatingseisen: 1. minstens het bezit van de akte M.O. Handelswetenschappen of M.O. Boekhouden en
2. gedurende ten minste vijf jaren in een behoorlijke omvang praktijk als accountant.

Van de in deze periode toegetredenen zijn thans nog 4 accountants lid.

B 1917, eerste gedeelte

De Nederlandse Accountants Associatie werd in de Broederschap opgenomen; haar leden werden toegelaten na een examen door een toelatingscommissie.
Van deze leden is thans nog één accountant lid.

C 1917, tweede gedeelte

Eerste examen. Van de toen geslaagden zijn thans nog twee accountants lid.

D 1918

Het Nederlandsch Genootschap van Accountants werd in de Broederschap opgenomen. De overgenomen leden beschikten over het diploma M.O. Handelswetenschappen of M.O. Boekhouden en

hadden de praktijk ten minste gedurende vijf jaren uitgeoefend. Van de aldus overgenomen leden zijn thans nog 7 accountants lid. Nadien vonden geen verdere fusies plaats.

E 1919—1929

Van de geslaagden op grond van het in deze periode geldende examenreglement zijn thans nog 9 leden lid.

F 1930—1938

Nieuw examenreglement, waarbij vooral de eisen voor de accountancy-vakken werden verzwaard.
Van degenen, die onder dit examenreglement het accountantsdiploma hebben verworven, zijn thans nog 12 accountants lid.

G 1939—heden

Examenreglement opnieuw gewijzigd. Het vak Bedrijfseconomie werd tot hoofdvak verheven en een slotexamen werd ingevoerd, af te leggen na geslaagd te zijn voor de accountancy-vakken. Het slotexamen bestaat uit het verdedigen van een scriptie of stellingen. Van degenen, die na het afleggen van het bedoelde slotexamen het accountantsdiploma hebben verworven zijn thans 27 accountants lid.

INHOUD

Pag.

Ter inleiding 3

Herdenkingsrede door mr. dr. H. D. M. Knol, voorzitter der vereniging 5

Excerpt uit de herdenkingsrede, door mr. dr. H. D. M. Knol uitgesproken op 17 september 1949 bij de herdenking van het veertigjarig bestaan 22

Toespraken door genodigden 28

Referaat door prof. dr. F. de Roos, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam; onderwerp: Grenzen der monetaire politiek 36

Enige gegevens betreffende de Nederlandsche Broederschap van Accountants 51

Publikatie van de Nederlandsche Broederschap van Accountants.
Secretariaat Herengracht 545-549, Amsterdam.

[illegible]
[illegible]
2.75

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 072339853